

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal úton külön a Vasárnapi Ujságra félfévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félfévre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Aradi Lippert József.

Sokban dus, de sokban szegény hazánk aligha szenved valamiben nagyobb hiányt, mint szakavatott gyakorlati tehetségű művészekben. Azon néhányat is, kik eddig honfitársaink közül a művészet egy vagy más ágában némi tökélyre jutottak, vagy csak a közép-szerűsége felül emelkedtek rendesen a külföld vette és veszi maiglan igénybe, míg itthon alig juthat egy és más munkához és csak ritkán vergődhetik némi elismerésre. Napjainkban inkább mint valaha érezhető ezen hiány, midőn a nemzeti öntudat valahára odáig ért, hogy a tudománynak monumentalis palotát épít, kitűnő férfiaknak emlékeket és szobrokat állít, egyházakat történeti műizlésben emel. És minderre alig van emberünk, kit az egyiknek vagy másiknak kivitelével megbizhatnánk. — Jobbára csak nagy reményű kezdőkkel vagy félig-meddig dilettánsokkal kell beérnünk, vagy hogy épen a külföldhöz kell folyamodnunk. Egy tekintetet vetve a Vasárn. Ujságba, látjuk, hogy mig minden száma más és más, új és új írói és publicistai nevezetességek képeit egyre hozza, addig alig találkozunk benne itt-ott, eltévedve, egy képzőművész arczképével, legritkábban pedig, épen az újabb korban, nagyszerű mérvben kiemelkedő műépítészetnek avatottjaival. Az irányadó Henszlmant, a reménydus fiatal Szkalniczkit kivéve, alig tudnánk még valakit nevezni, kiről irodalmunk eddig megemlékezett volna.

Egy ily szerény ugyan, de munkás és gyakorlott férfit mutat be képünk Aradi Lippert József hazánkfiában, ki e téren nem egy dicséretes szép eredményt vivott már ki. Született 1826-ban Aradon jó módú polgári szülőktől. Ugyanott járta a gymnasialis iskolákat. — Gyakorlati hajlamánál fogva azonban szülei már ak-

kor az építési pályára szánták; de ezen szándék eleve csupán azt tűzte célul, hogy a kézműben, építő- s ács mesterségben ismeretet és jártasságot szerezzék, idővel építészeti vállalkozó válják belőle. A mesterség gyakorlata mellett azonban a külföld műiskoláit látogatva, csakhamar magasabb iránynak indult, s a műépítészet elméleti és gyakorlati tanulmányozásához fogott. Hamburgban végezve a polytechnikumot, a Németalföld kitűnőbb műiskoláit látogatta. Bejárta Európa főbb városait, mindenütt előkelő építészeknél keresett és nyert alkalmazást, a tanulmányt mindenkor a gyakorlattal párosítván. — E téren szerzett ismeretei és ügyessége által csakhamar annyira kitűnt,

hogy midőn ezen évtized elején Bécsben is a műépítészet újabb lendületet nyervén, sz. István híres goth domjának első javítási s kiegészítési munkálatai, az ugynevezett orom- vagy csucs művek kiépítésével megkezdettek, a vállalkozó Förster és Ernzt építészek mellett Lippert hazánkfia bizatott meg a technikai művezetéssel és kivitellel. Itt nyílt első bővebb alkalma, tehetsége által mind a szakemberek elismerését kiérdemelni, mind pedig a műtudomány férfival, kik a munkálatokat tanulmányozva, figyelemmel kísérték, megismerkedni és közelebb viszonyba lépni. A műemlékek vizsgálatára és fentartására épen akkor Ausztriában is más államok példájára keletkezében levő középonti bizottmánynak azonnal legmegtisztelőbb megbízásai-ban részesült. A bizottmány által megismertetésre és leírásra szánt nevezetesebb régi építészeti műemlékek felvételére és lerajzolására kiküldetett koronkint. S az intézet organumainak s kiadványainak, mint a „Mittheilungen der k. k. Centralcommission für

ARADI LIPPERT JÓZSEF.

Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale“ és „Évkönyveinek“, valamint a „Mittelalterliche Kunstdenkmale des oesterr. Kaiserstaates“ című, nem különben fényes, mint műbecsű vállalatnak legszebb felvételei s rajzai Lippert művészi rajzójából kerültek elő: mint a gurki bazilika, a zágrábi dom, zwetli és neubergi stb. monostorok részletes felvételei s előállításai. Másoknak ismét eredeti izlésökbeni helyreállítására és stylszerű kijavítására általa készített részletes terveket, mint a strassengeli és sz. páli monostorok műemlékbecsű egyházaira nézve. Hasonló irányban volt megbízva a bécsi Archaeologiai társulattól is a nevezetesebb műemlékek felvételére közlőnyi számára.

A műemlékirodalom terén való ezen kitünő munkássága azonban épen csak tanulmányai és tevékenysége mellékes foglalkozásának tekinthető. Szakmánya sajátlag inkább a műépítészet gyakorlata, mintsem rajzban előállítása levén, ennek terén tünt ki leginkább munkássága is, részint egyes régebb nevezetesebb monumentális épületek stylszerű helyreállításával, részint pedig új építészeti alkotmányoknak a középkori történeti s egyházi román és góth műzisékbeni emelésével. E nemű tevékenységének aránylag még igen is ifjú s rövid pályája már is, mint mondók, szép eredményekkel dicsekedhetik. A bécsi sz. István domnak előbb említett új ormozati művein kívül, melyeknek alakításában, mint említők, lényeges része volt, általa épült az olműtzi érsekségnek tiszta román XII. századi félkör iv izlésben egészen újból emelt seminariuma Kremsierben, művészi szépségben diszlő egyházával, mely tervezetei szerint szobrászati művezetettel, kőfaragványu tagozással s üvegfestvényü ablakokkal ékesítve, mintegy két év alatt teljesen elkészült. Hasonlón munkába vannak általa véve a történeti nevezetességű Welchradi Cirill és Method-féle góth egyháznak, valamint sajátlag ugyanezen izlésű, de góth alakjából már nagyobbára, a későbbi átalakítások által kivetkőztetett olműtzi érseki főegyháznak eredeti idomáiban helyreállítása és kiépítése. Mely utóbbi nagyobb-szerű és fényes egyház költsége több százezernyi forintra van számítva. Érdekesebbek több e nemű kisebb munkálatai mellett ránk nézve hazánkban vállaltai, mint nevezetesen Győrben a püspöki vár, egykor, ugylátszik, Dóczy Orbán püspök által a XV. században épült fényes góth kápolnájának helyreállítása, mely a háborus idők pusztításai által sokat szenvedett, az újabb időben pedig építészeti izetlenség által eredeti alakjából teljesen kivetkőztetett. Lippert ezen műve által, melyet a győri püspök bőkezű költségével létesített, valódi mintaszerű példát adott hazánkra nézve, mint kellessék műemlékeink stylszerű helyreállításában eljárni. De emellett a tervezetei szerint újból készült kőfaragványművezetettel, új oltárral s butorzattal, valamint üvegfestvényü ablakokkal diszitett kis egyházban valódi alkotó tehetsége s nemes izlésének csak épen úgy, mint műértelmének kitünő tanuságát adta.

Ugyanezt, csak hogy még nagyobb mérvben, fogja nemsokára tanusithatni az általa már is munkába vett nagyobb-szerű Hédervári-féle győri főegyházi ékes góth kápolnának restauratiója. Kitünő műbecsénél fogva annak idején talán leírását rajzaival e lapok is közlendik, s bizvást akkorra tarthatjuk fel a művész ezen új művének méltánylását. Csak annyit említünk eleve, hogy ezen egyháznak is üvegfestvényü ablakokkal való diszitése tekintetéből, a műpártoló s nagylelkű győri püspök Lippert tervezete szerint jószágán hazánkban első ily üvegfestvényü egyházi ablakgyárt állított fel, melyből a sikerült próbák után már is az első ily ablakfestvények, hazánk védszentei: István, László, Imre és Erzsébet képeivel eddigé elkészültek és mi kívánni valót sem hagynak.

Újabb művészi Kalocsán is, az ottani érsek nagyobb-szerű egyházi építkezéseibe kezd befolyjni; és reméljük, hogy a monumentális műépítészeti iránynak hazánkban terjedtével művészi munkának máshol is mind tágabb hatáskör fog nyilni, mit honi művészetünk érdekében nem lehet nem ohajtanunk. A győri püspök által adott fényes példája a műpártolásnak, már is nem maradt hatás nélkül a megyére és környékre. Azóta művészi munkát a vidéken is újabb megbízásokban részesült stylszerű szobrok stb. tervezésére, melyek kiviteléről az illető lapok, mint nem rég olvasható volt, dicsérettel szólottak; valamint méltán üdvözlék egyházi lapjaink győri egyházi restauratióit, mint műtörténetünk epochalis eseményeit. Az illető részről pedig méltó megtisztelésben részesült: a győri püspökség s egyházmegye építészeül neveztetv énk. Legújabbán értesülünk, hogy a soproni régi góth dom stylszerű helyreállításának kivitele is Lippert által czéloztatik.

Művészi munkának tevékenysége azonban, valamint általában a mai műépítészeté, nem csak egyszerűen a szorosán vett építészetre szoritkozik. A történeti építészeti műziséknek újabb felvirágzása körébe vonja ismét, mint hajdanta virágzása korában, a művészet, sőt a kézmű minden nemét; mely szerint az építészeti tökéletes műnek, minden részleteiben oly teljes műegészet kell képeznie, melyet a műzítés követel. Ugy, hogy kezdve például a talajtól, az ajtókilincstől és vasalásától, egész a toronycsucsig; a csempetyütől egész a kehelyig minden részletnek, a képeknek csak úgy, mint a szobroknak, és a butoroknak, mint a szöveteknek, a felvett műtörténeti formában összehangzó s egyöntetű izlésben kell idomitva lenni. E szerint a mai műépítésznek, architektusnak, feladata, tervezetét a legkisebb részletig megállapítani s kézművesek által való kivitelét intézni. Hol a műkelléknek jelenleg teljesen megfelelni akarunk, ott egy stylszerű karszék sem készülhet el a műépítész nélkül, annál kevésbé az oltár vagy kehely. S ez ismét különösen azon tér, melyen művészi munkát még gyakrabban remekelt, különösen az egyházi butorok s edények kiállításában. Az olműtzi, bécsi, kalocsai érsekek, a győri és váci püspökök és főegyházai számára készített számos román és góth műidomu arany s ezüst, zománc és drágakő-művezetü kehelyei, keresztjei, szentség- és ereklyetartói azon legizletesebbek közé tartoznak, minőket az ő és új kor mesterei valaha előállítottak. A küllapok, mint a bécsi hivatalos ujság s egyházi lap, ezek nyomán pedig honi lapjaink is többször kimerítő leírásokban teljes méltánylással figyelmeztettek az utóbbiakra. Művészi munkát bécsi műteremét pedig annyira keresetté tevék, hogy ily eszközeit már többször kiállítania kellett, midőn műértők, főpapok és egyháziak azokat egyiránt látogatták.

Ily feltünő jelenségnél természetesen azután el nem maradhat a dicsérés s elismerés nyilatkozatai mellett a bírálat sem. Felemelésétől nincs okunk tartózkodni, nehogy ismertetésünk csupán egyoldalú dicséretnek látszassék. Mit művészi munkának a szakavatottak bírálatában és magánnyilatkozataikban hibául róttak fel, az egyrészt abból állott, hogy némelyek a régi idomokhoz szoros ragaszkodása, ellenben mások szabadabb új inventiói miatt szólották meg, a szerint t. i., a mint az első esetben bíráloi csupán műgyakorlók, a másodikban pedig csupán műtudósok voltak. Így tekintve, a bírálat dicséretként hangzik, arról tanuskodván, hogy művészi munkát épen oly hiven tudja a történeti műziséket utánozni, valamint ezek alapján újabb kifejlesztésnek is enged tért. S ez nyilván az újabb műtörténeti iskolának kétségtelen feladata.

De a mi ránk nézve a művészt kiválólag becsessé teszi, az mély honfiúi érzete. S ámbár Lippert tanulmányai hosszú évsoron át távol tartották hazájától; ámbár a külföld nyújtott neki egyedül gyakorlatot és munkát eddig; ott jutott elismerésre, s ott kénytelen keresni most is nagyobbára élelmét; mégis nem feledte e közt, mint annyi más, hazáját és nyelvét; de minden alkalmat megragadott és felkeres most is, hogy művészetét hona számára hasznosítsa.

Tényleg bizonyítják ezt hazánkban és ennek számára készült és készülőben levő fennebb felsorolt műremekei. De más dolgozataival is csak dicsőségünkre szolgál a külföld előtt, midőn rajtok büszkén és dicsekedve vallja hazáját; rendesen műve bélyegén hirdetvén, hogy „Aradi Lippert József készíté“, vagy „invenit Jos. Lippert Aradiensis.“ És műtörténetünk nem csekély önérettel mondhatja el, hogy Bécs legnagyobb építészeti műremekein, a sz. István domon, valamint a morva történeti nevezetességű és főegyházakon egy hazánkfia vett lényeges részt, s hogy annyi más műremek az ő kezéből származott. E mellett pedig a legélénkebb részvétellel és figyelemmel kisérvén hazai műtudományi igyekezeteinket, az Akademiának archaeologiai bizottmánya által fogamatba vett s újabb kiadandó műemlékismertetésekhöz kitünő rajzaival járult s azokat hazafiúlag felajánlta a magyar Akademiának. Így járta be Ipolyival az ország egyes vidékeit, a honi műemlékeket vizsgálva s azokat felviva az Akademia kiadásai számára.

Valóban mi sem ohajtható e részben egyéb, mint hogy művészi munkát hazánkban állandóan megnyerhessük. Telepedhetnék bár meg ohajtása szerint főegyházaink egyike mellett, mint főépítőmestere, hogy hazánk számára egy jó építészeti iskolát és páholyt alapíthatna!

Tanuljunk meg már egyszer, magunknak megtartani művészeinket, hogy művészetök által végre az e tekintetben annyira elhagyott és szegény hon diszüljön.

Bucsuztató az 1860-ik év fölött.

Elődeidnél bár jobb voltál,
Sorsuktól nem léssz te se ment :
Itt állunk körben kész sírodnál,
Mely csendes nyughelyed leend.
Hogy álmod édesb legyen ott tul :
Hadd vessek rád néhány rögöt.
Hadd zengjem el bucsuztatóul
Rövid dalom sírod fölött . . .

Hisz' néked ezzel tartozunk mi,
Kik láttuk ősapáidat
Egymásután a sirba hunyni
Egy rossz után a másikat . . .
Velök egy-egy reményünk tünt le,
Hogy még megérjük a tavaszt; . .
De megjövél te és szívünkre
Meghozta végre a vigaszt.

Borús arcunk eddig csak könyek
Hervasztó árja öntöze;
De te kitűzted szebb jövőnek
Szivárványát lelkünk fölé,
Mely egy kezét borúra hajtja,
Máskkal már derűt mutat . . .
Pirul a felhő széle, rajta
Sugárival a nap mulat . . .

Igaz, hogy ingó lépteinket
Egy bús sirhoz veztetted el;
De míg szívünk rá rózsát hintett,
Könyünk zöldjét nevelte fel.
S a sir, mely nagy kincsünket zárta
Reményeink bölcsője lett
S kezdünk a hűnek sirhalmára
Építeni új életet!

Midőn minden szív egyet érez,
Miljó kebel együtt dobog,
Egy szent könyörgés tör az éghez
És millió láng egyért lobog . . .
... Melyről azt hittük, hogy örök lesz,
Száll már a rémes éjszaka
És már a majdnem csüggedőkhez
Fényes reménysugár hata . . .

Vedd át nyugodtan síri ágyad,
Ajukunk csak jóról emleget,
Sívár reményt, be nem tölt vágyat
Bár hagyta hátra eleget.
De biztat a jövő! Mit töled
Szívünk még meg nem nyerhetett :
Meghozta azt is és betöltend
Minden hő vágyat — gyermekeid . . .

János Gusztáv.

Egy női szó.

Beszély, írta JÓKAI MÓR.

Első Péter, Cyprus királya, a szaraczen harcokban növelkedett; mint ifju, már réme volt a félhold martalóczainak tengeren és szárazon, tulajdon népe pedig imádtá.

Neje, Arragoni Leonora, a nápolyi király unokahuga volt, kit a cyprusi hős végtelenül szeretett.

Egyszer hosszabb időre kellett Péternek elhagynia kicsiny, de fényes birodalmát, Rómába adtak egymásnak találkozózt Európa leghősiesb fejedelmei, tanácsot ülendők a hitetlenek ellen indítandó hadjárat felől; a cyprusi királynak nem volt szabad elmaradni onnan.

Péter, midőn szigetét elhagyta, ősz barátját, a derék Visconti Jánost kérte fel, hogy ügyeljen távolléte alatt — legféltettebb kincsére, anőre; országát azalatt testvérei kormányozták.

Mennyire szerette nejét a király? azt egy vonás is rajzolni fogja: — elutaztával, Eleonorának egy patyolatköntösét vitte el magával s éjszaka mindig azt teríté vánkosára, arra nyugtatá fejét, hogy legalább vele álmodjék attól.

Mikor legjavában folyt a fejedelmi tanácskozás, Péter levelet kap Cyprusból, melynek soraiban az öreg Visconti reszkető vonásait ismerte fel.

A levél így szólt:

„Bár inkább kezemet látnám levágva, mint hogy e sorokat irjam le veled. Király, tudd meg, hogy nőd hűtlen hozzád, Rochas gróf tölti be helyedet; és ez nem is titok többé; egész Nicosia, egész Cyprus beszéli szerte; te vagy az utolsó, a ki azt megtudod. Tudom, hogy szivedet tépem ki e szóval, de hallgatásom bünrészesévé tenne e gyalázatnak. Büntess meg, ha fájdalmat okoztam, s itélj el, ha nem mondtam igazat.“

A király nem törődött továbbaz európai congressussal, nem a szaraczenok hódításaival, hajóra ült, kifeszítetté minden vitorláját s a legdühöttebb viharra bizva magát, hogy annál sebesebben érjen haza, sietett Cyprusba vissza.

Mielőtt nejét látta volna, összegyűjté az országtanácsot s felolvasva előttük Visconti levelét, szívükre köté, hogy itéljenek e tárgyban szigorun; semmi kimélet, semmi részrehajlás; a király becsülete kér elégtételt, s a király szégyenét nem mossa le más, mint a vér. A kit bűnösnek találják, az lakoljon.

Azzal bezárkózott palotájába s az ítélet hozataláig eltilta magától mindenkit, még testvéreit is, nehogy meglágyítsa valaki kérlelhetlen haragját.

Két hétig vitatkozott a főtanács, akkor meghozták az ítéletet s leírva a király elé terjeszték; neki csak alá kellett még írnia nevét.

A király dobogó szívvel fogott az ítélet olvasásához, mert

hiszen egy nőnek, a kit szerettünk, halálítéletét olvasni mégis megrendítő.

De mennyire meg volt lepette, midőn a sorokon keresztül futott. A főtanács ítélete — fölmenté a királynét minden büntetés alól.

A főurak, a bölcsek tanácsa elismeré ugyan, hogy mindazon vádak, mikkel Arragoni Eleonora terhelve volt, igazak és nehezek; hogy bűne köztudomásu, az utolsó cypróta ismeré azt: ámde — a királynék nem azon törvények alatt állnak, mik mellett a jobbágyok nejei bűnhődnek, s a mi törvényt a király alattvalói számára hozott, az őt sem nem kötelezi, sem neki elégtételt nem ad! — Az országlás rende nem engedi azt a kérdést megvitatni, hogy egy királyné hű volt e férjéhez, vagy sem? mert az a trónörököszt fosztaná meg isteni jogaitól a nép előtt. Azért erről hallgatni kötelesség. Az ország nem vetheti oda a keztyüt Nápoly és Arragonia királyainak azért, mert Cyprus királyának szíve meg van sértve. Azért az ország legfőbb tanácsa kitörli e vádat és mindazokat, a mik a királyné ellen bármikor emeltetnének. Ellenben halálra itéli Visconti Jánost, e botrány indítóját, mint a ki beszélt akkor, midőn hallgatni volt kötelesség.

A királyt nem a düh, hanem a mély fájdalom lepte el az ítélet olvastára. Önmaga volt elítélve abban. Elítélve egy hitszegett nő gyalázatát hordozni lelkében mind halálig.

Nem tépte szét az ítéletet; meghagyta azt tanuságul az utódok számára, aláírta nevét, rányomta pecsétjét, csupán azt módosítva benn, hogy hivat, Visconti Jánost, ne érje büntetés; ezt nem szabad kivégeztetni a tanácsnak.

Nem is végezték ki tehát, hanem egy hétig még börtönében tarták, azalatt nem adtak neki enni, s a gyöngye öreg ember egy hét alatt meghalt éhen.

A mely nap halála hírül jött, a királyné nyilt orgiát rendezett palotájában, s kimondá, hogy most már nem Rochas gróf, hanem akárki! És mondhatta azt, mert férje Cyprus uralkodója volt.

Péter király egyszerre hallá meg az orgia zenéjét és Visconti halálának hírét.

Ez óra cserélte ki lelkét:

— Legyen hát ti nektek a ti törvényetek szerint! Vége a szaraczen hadjáratnak, idebenn kezdődik a harcz!

És boszuállása rettenetes volt.

Ugyanazon fegyvert fordítá főnemesei ellen, a mivel azok döftek szívéhez.

Az ország connetableje volt, ki amaz ítéletet indítványozá; Péter egy nap egyszerre elraboltatá a connetable nejét és fiatal leányát, palotájába hurczoltatá őket s másnap ismét kiteszittatá őket palotájából.

És aztán így tovább.

Nem volt nemes család, melyből egy fiatal nőt, leányt, csábítás, vesztegetés vagy erőszak palotájába ne hurczolt volna, a honnan azután csak a kész gyalázat tért a családokba vissza.

Mindenki vérig volt már sértve azok közül, a kik a felmentő ítéletet hozták, a cyprusi nemesség homlokáról le volt törülve a lovagi büszkeség; futott mindenki az udvar közelébe; a kit még nem ért a szerencsétlenség utól, sietett hajadon leányát elrejteni a klastromokba, s a ki szép fiatal nőt vett, titokban tartá nászát; a nőrokonok létét eltagadta, a ki tagadhata.

Péter egészen ellentéte lett hajdani önmagának. A nemesből, a lovagkirályból, ki annyi sebből látta hullani vérét népe és hite őtalmában, kegyetlen zsarnok vált, ki feltörte a zárdák szent kapuit, elrabolta a nemes szüzeket az oltár elől, s ha ráunt könyeikre, — eladta őket a töröknek.

Azt is eltanulta pedig a tyrannok iskolájából, hogy a megalázott nő férje, apja, testvére rossz alattvaló. Azokat gondja volt elfogatni, tömlöczbe vettetni; börtönei épen úgy teltek, mint gynecaeuma.

S hogy e sok fogolynép ne heverjen ott hiába, az a gonosz ötlete jött, hogy egy várat építtessen velök: a melyből, ha alattvalói fellázadnának ellene, őket leverhesse. Maguk az elégületlenek kényszerültek e kényvár alapjait megásni, nehéz köveket hordani hozzá, s lánczaikat csörgetni, szeméiket törölni mellette.

Csak egy férfi volt még a birák közül boszulatlan, Carion de Giblet, nikoziai gróf; kinek egyetlen leánya, Mária, hirhedett szépség volt Cyprus szigetén.

Nemesak szépségéről, de erényéről is hires. Péter király so-

káig járt utána, hogy hova tűnt el e hölgy? kinek hollétét kémei nem bírták fölfedezni; míg végre megtudá, hogy a Santa Clara zárdában van elrejtve. Hangjáról ismertek rá, a mint énekelt a zárdaszüzek közt a rácsozott orgona mögött. — Kár volt olyan szép hangjának lenni!

Éjjel a király testőrei rajta rontottak a zárdán, s Máriát az oltár lépcsőjéről ragadták el, onnan vitték a palotába.

A király hizelgő szavakkal fogadta áldozatát. Mentségül mondá a felindult hölgynek, ki szemére veté a szentségrablást:

— Az én házamnak is van szüksége oltárképre.

— De a te házad nem templom, hanem bünbarlang.

— Nem én adom-e az égnek a martyrokat? szóló gúnyosan mosolyogva a király.

— Miért hozattál ide?

— Gyönyörködni akarok benned.

— Könyeimet akarod látni?

— Vagy könyeidet, vagy szerelmedet.

— Egyiket sem fogod birni.

— Oh, szóló nevetve a király, sokan mondták már ezt nekem! s azzal negédesen átölelte a hölgy derekát, s meg akarta csókolni.

Hanem ekkor Giblet Mária úgy ütötte őt ököllel arczul, hogy visszatántorodott.

Péter szívében minden csepp vér, mely eddig gyönyörre vágyott, a vakmerő kéz ütésére a düh lángjától forra fel.

— Lánczot kezére, lábára! ordita öreinek. El vele a sánczások közé.

És Giblet Máriát ott előtte bilincsbe verték s elvitték foglyul a sánczások közé, ott kellett neki testvére és apja oldalán, mezitláb, fedetlen fővel az égető nap alatt a sáros földet hordani a sánczhoz, mely zsarnoka védelmére emelkedék.

Péter naponkint kilovagolt „munkásait“ nézni. Gyönyörűségét lelte bennük. Im a büszkék, a hatalmasok, kik királyuk homlokára nyomták a gyalázat bélyegét, most meg vannak alázva, és járnak előtte mezitláb, és átkozzák azt az országot,

a hol a törvény a királyt nem védi, — de nem is kötelezi. — Mindennap ellovagolt a király a szép Giblet Mária grófnő előtt, mindennap nézte, ártott-e már az égető nap arcza szépségének; Mária mindennap olyan szép volt, mint azelőtt.

Az udvaroncoknak, kik a királyt kísérték, feltűnt az, hogy a fogoly hölgy, midőn a király feléje közelit, feltűzött ruháját lebontja, hogy szép fehér meztelen lábait eltakarja velük. Ha a király elfordult s odább ment, ismét övébe tűzte ruháját s láthatta márványszép lábait, a ki akarta.

Egyszer de Cive lovag, ki szerelmes volt Máriába, a király eltávozta után hátramaradt s megszólítá a hölgyet, ki nehéz kapával kezében vágta a földet, minden lehajlásnál lecsúszott fehér válláról az öltöny, minden lehajlásnál nagyot csörrent kezein a békó.

Azt kérdezé tőle de Cive lovag:

— Szép urnő, miért takarod el lábadat, mikor a király közelit?

— Azért, mert nem illő, hogy azokat meglássa egy férfi.

— S miért hagyod fedetlen, ha a király eltávozott?

— Azért, mert férfi egyedül a király Cyprus szigetén, ti többiek csak asszonyok vagytok mind, miként magam, s asszonyok előtt nincs mit szégyenlenem.

— Nincs férfi több Cyprus szigetén, csak a király?

— Ha volna férfi, nem viselném én e lánczokat itt!

E szó talált.

Másnap Péter három tördőféstől találva feküdt ágyában — halottan.

Bajmócz.

Hazánk felső részében s Tótság egyik legszebb völgye: a Nyitra völgye, s ennek egyik történeti nevezetessége az ősrégi Bajmócz. Ezen, mintegy ezertöt lakossal bíró mezőváros Nyitravármegyében, közel a Nyitra folyóhoz, annak egyik jobbparti hegyoldalon fekszik.

Bajmócz tót neve Bojnicz vagy Bodnicze, s magyar neve valószínűleg innen ered.

Bajmóczot régi nagykiterjedésű vára teszi nevezetessé, mely még a szlávok uralma alatt épült. Tót neve „rabló“ jelentésű, melyet első urainak foglalkozásától nyert.

Bajmócz hajdan egészen fallal volt kerítve, erősített város vala s falainak nagy része még mai napig is fennáll — romladozott állapotban. De a város felső részét elfoglaló nagy kiterjedésű vár még most is ép s büszkén tekint alá a városra.

Ezen vár két részből áll, az ó és az ugynevezett új várból. Az óvár rendetlen sok szöveget képez, mely több emeletes épületek által van környezve, úgy hogy téres udvart zár be, gyűrű formában, s ebből kiemelkedve épült az ötemeletes magas ujjvár, melyet kétszáz év előtt építettek.

Az óvár keleti részében van a vártemplom is, a mint azt rajzunkon láthatni.

A vár még tökéletesen épen áll, ámbar utóbbi időben nem igen viselik gondját s nem is lakják. Ha mostani állapotában megtartják, úgy hazánk ezen egyik legnagyobb vára jó időre meg lesz óva a romlástól. Ideje is volna már, még meglévő lovag-várainkra figyelmet fordítani.

A vár nyugati külső udvarában gazdasági épületek foglalnak helyet, melyek előtt

Bajmócz.

áll azon híres nagy bajmóczzi hársfa, mely alatt Rákóczy György gyűléseket tartott. A fa még igen szép, azonban vastag törzsének nagy üregei vannak s vastag ágait már erősítik az idő rombolásai ellen.

A külső udvarból tágas kapu vezet az óvárba, mely fölé régi harczi eszközök aggatvák. Innen az ujjvárba térünk, melynek alsó lovagterme igen nagy, de művészi becsesül nem bíró olajfestményekkel van ékítve, melyek a törökökkel való harcokat ábrázolják. Itt-ott régi fegyvereket láthatunk, közben török jelvények mint ékesség alkalmazva, köztök több félholdas lófark, melyeket a vár urai ragadtak el a pogány ellenség vert seregeitől!

Az ujjvár felső emeleteiről gyönyörű kilátás nyílik alattunk a vár széles árkatól övezve, melyben most nemes fákkal ékített gyümölcsös kert diszlik, tovább a város körfalai s az abból kiemelkedő préposti lak felé; ezután a gazdag termésű szántóföldek s Privigyé mezőváros, e mögött a regényes hegycsoportozatok, melyek a széles völgy közepén kigyózó Nyitra folyót változatos lánczolatban kísérik s a helységek füstölgő házai s felnyúló tornyai élénkké teszik e tájat, mely gyönyörrel tölti el a szemlélőt.

Róbert Károly idejéből tudomásunk van már a vár tulajdonosairól, akkor azt *Selotus bán* bírta.

1383-ban oppelni herczeg László birtokában találjuk azt, a

ki I. Lajos alatt Magyarország nádora volt. Ezen időben a trón és koronáért küzdő trencsini Csák Máté foglalta el.

1393-ban Ilosvai Leustachiust, szintén az ország nádorát ismerte urának.

1473-ban Bajmóczi Onuphrius gróf birta Bajmóczot, a ki 1470-ben gazdag prépostságot alapított ide, mely még mai napig is fennáll, föntartván azon az alapító által fölállított jogot, miszerint a prépostot Bajmócz urai nevezik ki. Ezek Mátyás alatt kihalván, a király birtokába jutott, ki azt természetes fiának Hollós Jánosnak ajándékozta. Sokak szemében száka volt János herceg s azért őt, midőn Bajmóczon tartózkodott, Poky várnagya meg akarta öletni, de a várórség szeretvén herceget, a várnagy szándékát felfödözte, a ki alávalóságát életével fizette meg.

János halála után a királyokra szállt vissza s I. Ferdinánd a várat a hozzátartozó uradalommal együtt Thurzó Eleknek adományozta, mely család kihunytaig ura is maradt.

Az országba hitt cseh huszsziták, 1533-ban pedig a törökök rombolták össze Bajmóczot, de csak a külső várost birták bevenni s azt kirabolva földulták, a vár hatalmas falairól visszapattantak fegyvereik.

II. Rudolf uralkodása alatt 1599-ben a törökök újra kemény ostrom alá vették a várost, ezt fölprédálták, hanem a várat sikertelenül ostromolták vitéz védői ellenében.

1604-ban Bocskay István Erdély fejedelme, szintén ostromlotta a várat, melynek akkori ura gróf Thurzó Szaniszló Pál volt, s kinek parancsára az ostromló hadak előtt megnyiták a vár kapui.

1637-ban a Thurzók kihaltával Pálffy Pálra szállott Bajmócz, mint zálog, de 1720-ban örökös joggal adta Károly—Pálffy Miklós nádornak s jelenleg is a gróf Pálffy család bírja a hozzá tartozó uradalommal együtt.

1704-ben Bercsényi hadai foglalták azt el, tíz hónapi vivás által éheztetvén ki a várat. — Bercsényi azonban nem sokáig birta, mert ismét a Pálffyak birtokába jutott.

A vár keleti kapuján kimenve, a hegyoldalban a vártól negyedóránnyira találjuk a szép parkkal ellátott négyszögben épített *bajmóczi timsós és kékköves melegfürdőt*, mely gyönyörű tájon fekszik, a honnan a leirt helyre lelketemelő kilátás terjed. E fürdő melegsége 24 R. fok, s négyrendbeli társas fürdőből áll, s a vendégek befogadásáról is van némileg gondoskodva magában a fürdőépületben. — Igen sajnós, hogy az ily felette szép tájéku s hathatós gyógyerejű fürdőnek nincsen több mint néhány látogatója.

Adja az ég, hogy az újra ébredő nemzeti élet e részben is jóvá tegye, mit eddig elmulasztott s a haza kincsét ne a külföld nyelje el, — s akkor e fürdő tulajdonosai gondoskodni fognak a vendégek kényelméről s ha e kívánság teljesedik, úgy Bajmócz is hivattva van arra, hogy hazánk egyik leglátogatottabb fürdőjévé váljék!

Luppa Péter.

Hófergeteg a hegyek közt.

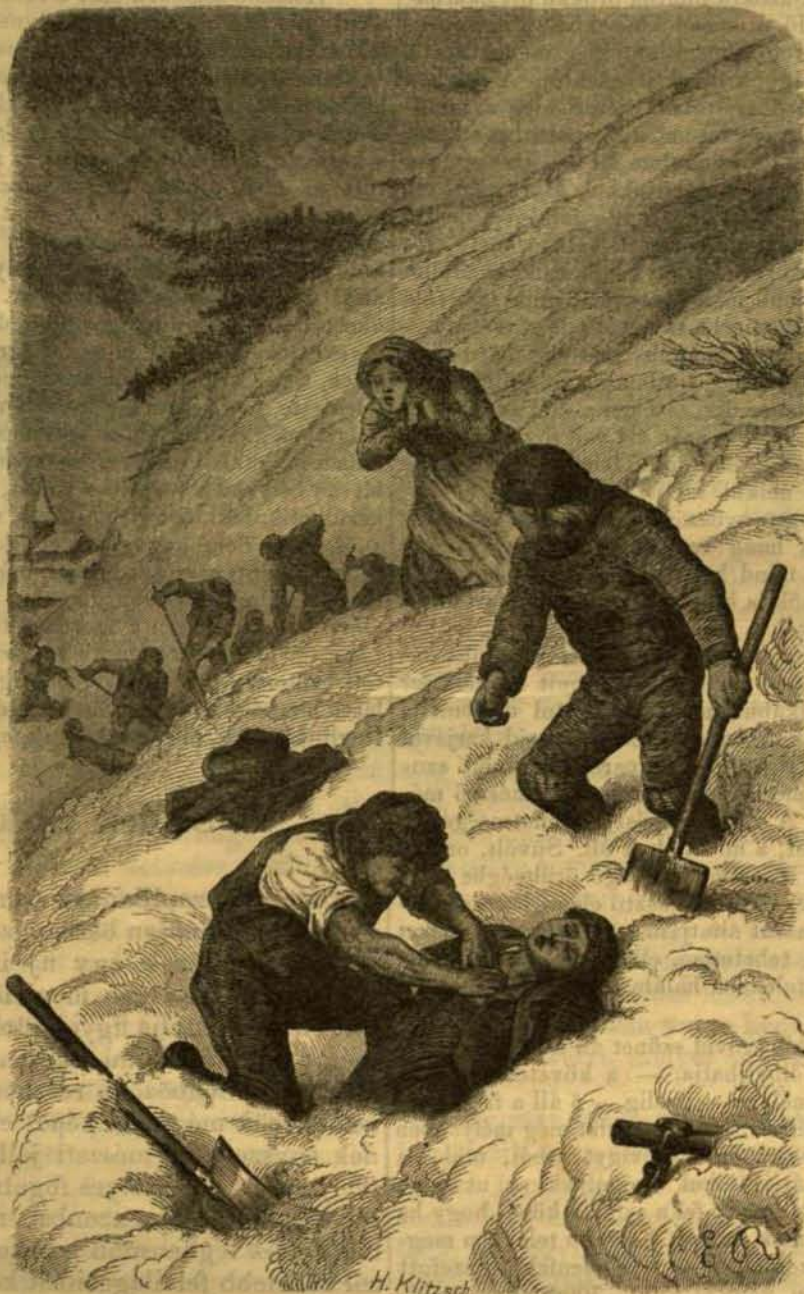
A havasok legborzasztóbb természeti tüneményei közé tartoznak a hófergetegek. Ezek rendkívüli ereje- s gyorsaságáról és a hőtömeg roppantságáról, mit a zivatar felragad, hogy vele az imént még látott utakat néhány percz alatt tökéletesen eltakarja, — csak annak lehet némi fogalma, ki az elemek vad erőnyilvánulásait a hegyeken, már más módon tapasztalta. A havasi hófergeteg épen oly romboló, épen oly borzalmas légtünemény, mint a forró földöv alatt a halált lehelő, rettegett samum. Valamint e pusztai szél megszámlálhatlan milliárdnyi forró homokszemet ragad fel a légbe, s dühöngve nyargal be vele néhány percz alatt mérföldeket, itt mély gödröket ásva utjában, odább házmagasságu halmokat rakva pillanat alatt: úgy borítja el a léget beláthatlan területen a hófergeteg, sűrű, mindent elsötétítő fellegeivel a finom hójegecseknek, melyek mindent át meg áthatnak, mindenbe befuródnak, s a légkörrel tökéletesen egygyéolvadt tömeget látszanak képezni. — A hegyi hó, valamint egyes alkatrészei alakja és nagyságára,

úgy tömörsége és fajsúlyára nézve is, rendszerint lényegesen különbözik a róna vagy mélyföld havától. Amannak képződése valószínűleg sokkal egyszerűbb, mint ez utóbbié.

Egyébiránt a hójegecedés titkára a természetbuvárok eddigelé még nem igen hatolhattak be; csak gyanitási és valószínűségi okokat állíthattak fel afelett, hogy a hóképződés mily légtüneményi befolyás alatt s mily légrétegben kezdődik.

A havasi vagy hegyi hó sokkal finomabb, lisztszerűbb, vagy sajátlag finom homokhoz hasonló, szárazabb és azért önálló mozgékonyasága is nagyobb, mint a közönséges hóé, s alkatrészeinek rendkívüli finomsága okozza nagy szárazságát, mely egyik megkülönböztető sajátasága. Ez azon csekélyebb légmérsékletnek következménye, mely a magasabb légkörökben egész éven át csaknem szakadatlanul uralkodik. — Rendes állapotában a havasi hó oly merev, hogy hacsak nagyobb melegség nem hat rá, ép oly kevésé lehet gömbbé idomítani, mint egy marék száraz, finom homokot.

Ezen anyaggal üzi vad játékát a szél az 5000 lábat meghaladó hegyek ormain és szorosaiban; e finom jégporból hirtelen néhány százezer köbölnyit ragad fel a levegőbe, s átengedi azt az ott uralkodó széliránynak, honnan aztán a legsűrűbb havazás alakjában, vagy mint csilámló jégtü-eső hull ismét vissza. „A Montblanc pipázik,“ szokták mondani a chamouny-i völgylakók, midőn Európa a legmagasb hegyének hóormáról e finom hópor, mint sűrű gőz, tiszta, derült napokon fölemelkedik, s lassan tovahúzódik. — Vagy a régi jégesúcsokat seprő szél, hirtelen fölkarol valamely utjában álló roppant hőtömeget, s vele pillanat alatt betemeti a hegynyílásokat, s átjárati pontokat, oly hótelepeket és keresztgátakat építve néhány percz alatt, melyek száz meg száz embernek egész napi munkát

Hófergeteg.

adnának. — Mindezen bős légharcok nem egyebek, mint a sajátképeni hófergetegek. Jaj a szegény utasnak, kit egy erős „tormenta“ — így nevezik Tessinben a hófergeteget — uton kap; de kétszeresen jaj neki, ha a zordon időjárást még meg nem szokta, ha történetesen melegebb éghajlatt szülőtte, ki az elemek dühének rettenthetlen bátorságot, s aczéllá keményedett izmokat ellenszegezni nem tud. Halálfia ő, hacsak csoda által nem menekszik. Már ezerek estek áldozatul e havasi szörnyetegnek, ha a készülő fergeteg előjeleit nem ismerve, vagy tapasztalt emberek intéseire nem hajtva utnak eredtek. Mert tapasztalás szerint e zivatark a havasok azon szorosain dühöngnek leginkább, melyek átjárásul s utakul szolgálnak, még pedig ha északi szél fú, a déli lejtőn, s ha déli szél fú, az északin nagyobb a veszély. Elhírhedtek e tekintetben a nagy Sz.-Bernát Wallisban, a Gotthard Uri kantonban, a Bernandin- és a Panix-ut Graubündtenben. Ez utóbbit az orosz hadak egy nagy része Suwarow alatt, az 1799. oktoberi visszavonulás alkalmával martaléka lett a hófergetegnek.

A havasi lakosok jól ismerik a jeleket, melyek e hivatlan vendég köze

ledtét hirdetik. A láthatárnak különben bágyadt, bizonytalan szürkés-fehér színe, melytől a hegy hóburkját alig lehet megkülönböztetni, határozottabb, sűrűbb, teljesebb lesz; a távol hegyek körvonala, melyeknek kopár sziklái különben tisztán kivehetők, először csak gyengén, utóbb mind jobban elhomályosodnak, s mintegy fátyolba burkolva végre egészen eltűnnek. A levegő nyugodt, szerfölött hideg, amaz üdítő s edző frissesség nélkül, mely derült januári napokban a síkföldön érezhető; — az egész légkör száraz, metsző és fagyasztó. Ehhez járul a leirbatlan nyomasztó csend, mely az élettelen pusztaságon, köröskörül elterül. A zergék virgoncz nyája, mely nyáron ez ormokat megélelenti, most mélyen fekvő erdőkben lakik. A morga mereven aluszsza téli álmát üregeiben; s még a hegyi csóka is, mely különben a megmászatlan gránitcsucok körül zajongva szokott repkedni, sziklahasadékokba rakott fészkebe vonta magát; száraz lomb nem csereg az ágakon, mert itt a fa nem tenyészik, s a havasi rózsabokor mélyen alszik a hó alatt; — mindenütt ama nyomasztó csend uralkodik, mely forró nyári napokon a nagyszerű viharok kitörését meg szokta előzni. Egyedüli hang, a mit az utas hall, saját lélekzése, s a hónap léptei alatti csikorgása.

Midőn a zivatar közeledik, sűrű szürke felhők takarják el a közellevő hegycsúcokat is, s oly erővel nehezeden azokra, mintha örökké ott akarnának maradni. Ilyenkor még mindig van idő, a menedékházakba az ugynevezett cantonierákba, vagy a vendégszerető hospitiumokba menekülni a veszély elől, föltéve, ha az utas nincs nagyon távol ilyenektől. A közben mindig sötétebb lesz. Hirtelen erős, metsző szélroham ijeszti meg a mindjobban siető, félig kimerült vándort, mely egy csomó felkapott havat szór szeme közé; — azután ismét az előbbi csend s nyugalom áll be. Ez még néhány ismétlődik, csak hogy mindig rövidebb időközökkel. Most már kell, hogy az ember leggyorsabban meneküljön. Mert most egy sajátságos, ijesztő hang támad a sziklaüregek és hasadékokban, először csak halkán, mely erős sohaj vagy nyögéshez hasonlít, s rá nyöszörgő felelet következik az átellenes oldalon; később a hang erősbül, közelebb jő, s gyorsan tovább szállva a hegyek közt ismét elenyészik. Ugytetszik, mintha távolról oda fűtt segély- és jalkiáltásokat hallana az ember. E panaszos hangok most egy harmadik, majd meg egy negyedik helyről törnek elő, oly siralmasan, oly idegrázó s félelemgerjesztő modorban, mint midőn komor ősi estének a szél az ajtók és ablakok hasadékaiban dudol keresztül. A hó, mely a szán elé van fogva, erősebben üti patkóit a csúszós hóba, gyorsabban és haragosan lélekzik, — ösztöne sejteti vele a közelgő veszélyt; nógatás nélkül feszíti meg minden erejét, hogy gyorsabban mehessen. Az egyhangu nyöszörgéshez most egy mély alaphang csatlakozik, közbe mind több hang vegyül, a hangzavar mind erősebbé válik, s a robaj mind vadabbul, mind hatalmasabban zúg keresztül a légen. Még néhány pillanat, s a hófelhők is kirázzák magukból tartalmukat, a lehulló finom, tühegyes jégparányok a test fedetlen részeit a legfájdalmasabban érintvén. A csaknem teljesen kimerült utas háttal fordul azon tájék felé, honnan a zivatar legdühösebben tör elé; — de mit használ ez? Forgószél keletkezik, mely a már már elkábult utast elől hátul ostromolja finom jégnyilacskaival. Mitsem lát maga körül, majd kezével, majd karjával vagy kendővel takargatja szemét és arcát, mely a jégparányok égető szurásától dagadni kezd; lélekzeni sem bír, mert a jéggel telt lég emésztő méregként árasztja el a légzés műszerveit. A zivatar egész rettenetességében kitört s ádáz rohammal ostromol mindent, a mi utjában áll. Süvölt, ordít, bömböl az orkán a sziklák közt, mintha a légkör dühöngő örültségbe esett volna, mintha az utolsó ítélet közelednék. És e borzasztó elemi harcok közepett az ember, a földgömb ura, a ki azzal áltatja magát, hogy az elemeket akarátának alávetette, — mint szegény, tehetetlen, elhagyott teremtmény, ily hízivatarral szemben bizonyos martaléka a halálnak, ha lélekjelenlétét elveszti, ha utolsó ereje elhagyja.

Ha e borzasztó elemi tusában időnkint rövid szünet áll is be, s a vészlepte utas nehány pillanatra szemét fölnyithatja, — a követendő utnak semmi nyomát sem látja többé. A mily mélyen — térdig — ő áll a friss, vagy a hegyekről összefutott hóban; épen oly mélyen, sőt helyenkint még mélyebben van az ut előtte betemetve. Azért a völgylakók, elővigyázatból, midőn a tél közeledik, oly helyeken, a melyek átjáratokul szolgálnak, az ut egész hosszában 20—30 láb magas póznákat állítanak fel a sziklák közé, hogy ha a hó az utat betemeti, ezek jelöljék ki annak irányát. Erősebb telekben megtörtént, hogy még ezen póznák is egészen eltűntek a mindenfelől összefutott hófuvatag alatt. Mert az alpesi régióban, vagy is 5500—7000 lábnyi általános magasságban a tengerszine fölött, sokkal nagyobb mennyiségű hó esik, mint síkságon, a hol emellett a hullott hó, a folytonos időváltozás következtében egy télen többször is elolvad, a mi a hegyen nem történik.

Fáradtság, álomosság, kimerültség, az eszmélet lassankinti eltűnése s végre a test megmerevedése képezik a halál fokozatos pályaszakait. Minden év megkívánja áldozatait. E nemü gyászos események emléke hagyomány-szerűleg él a nép ajkán, mely ily hegyi átjáratok közelében lakik. A sok közül csak két esetet említünk meg.

1817-ben öt hannoverai, lovakat szállítván Lombardiába, épen hazafelé vette útját. Mindnyájan erős, egészséges emberek voltak, kik már otthon nem egyszer szerencsésen küzdöttek elemi viszontagságokkal. Bernardino faluban, 1 $\frac{1}{2}$ órányi távolban a hasonnevű hegyi uttól Graubünden kantonban, a hova visszafelé utjukban betértek, a lakosok jóakarólag intették őket, hogy ne folytassák utjukat, mert, mondák, hófergeteg van készülöben s ilyenkor az átmenet a hegyen életveszélylyel jár. Ők azonban, erős veldlimi bortól feltüzelve, s ritka testi erejükben bizva, a jóakaró tanács dacára utnak indultak. Akkoriban a műt e hegyen még nem volt elkészülve, s amaz erős, kőből épült hegyi ház, mely jelenleg a kis Moësola-tóra épített Viktor-

Emánuel-híd fölött áll s az elemek dühével daczol, még szintén nem létezett. Bernardino falu Hinterrheintől a Rheinwald völgyben 3 $\frac{1}{2}$ órányira van, mely utnak megtételére ekkor, a nagy hó miatt, legalább 5 óra volt szükséges. Egy hinterrheini lakos, a ki szintén roszalta a hannoveraiak szereszándókat, miután látta, hogy ezek minden ellenvetés dacára utnak erednek, hozzájuk csatlakozott, hogy legalább kalauzok legyen. A fergeteg egész erejéből épen akkor tört ki, midőn az utasok az átjárát legmagasabb pontjára értek. Eleinte könnyelműen enyelegve, utóbb egész erejüket összeszedve, végre kétségbeesve küzdöttek a tulhatalmas ellenség ellen, — de sikertelen. Habár a derék rheinwaldi minden lehetőet elkövetett a szerencsétlen hannoveraiak megmentésére, mindamellett egyik a másik után hullott, sorsán teljes eszmélettel megnyugodva, a halál fagyos karjaiba. Az áldozatrakész hegyi lakos sokáig erőködött, legalább az utolsó megmenteni; de csakhamar belátta, hogy végre maga is elvész, ha eddigi sikertelen kísérleteivel föl nem hagy, s erejének végmaradványát saját megmentésére nem fordítja. Ő ugyan életben jutott vissza falujába, de keze, lába tökéletesen el volt fagyva; keze és lába ujjait le kellett vágni. Ez lett szegénynek jutalma emberbaráti tevért.

Hasonló szomorú eset történt a Gotthard-uton 1848. évi ápril 9. és 10. közti éjjel. Az olasz posta, melynek a hegyen délután Andermatról Clerolo felé át kellett volna jöni, a roppant hó miatt tetemesen elkésett. Lovakkal és szánon teljes lehetlen volt utazni, Simen vitelnök (conducteur) tehát elhatározta, a postatáskát a levelekkel és mállakkal emberek által vitetni át a Gotthardon. Ezen emberek közt volt Regli János József kővágó is. A mint a karaván Urserent elhagyta, a zivatar kitört s roppant hófuvatokat alkotott; azonban a bátor utasok daczolhatni hittek a bős fergeteggel s hősi elszántsággal törtek előre. A mint azonban az utnak két harmadrészét már megtették, a zivatar sokszorozott erővel tört ki, s az utat annyira betemette hófuvattal, hogy tökéletesen irányt vesztek. A pokoli sötétség miatt egymást nem láthatták az emberek. A metsző szél ádáz dühvel korbácsolta őket; de ők még mindig csüggedetlen erélylyel dacoltak a veszélylyel, s igyekeztek, céljukat elérni. Végre azonban, midőn már a hegyi ut tetejére értek, San Carlo vidékén az ugynevezett „vizlyuknál“ (Valeggia), Regli kijelentette, hogy nem bír tovább menni. Társai, bár eléggé meg voltak terhelve, megkísértették, a szerencsétlent, a három lábánál magasabb süppedő hóban magukkal czipelni; azonban ők is csakhamar elveszték erejüket, s belátván helyzetök veszélyes voltát, meggyőződtek arról, hogy a halált ki nem kerülhetik, ha kimerült pajtásuk megmentési kísérletével fel nem hagynak, s őt hátra nem hagyják. Beburkolták tehát köpenyekbe és gyapjupokróczokba, azután egy sziklafal mögé vitték, mellé rakva minden terhüket, s így megkönnyebbülve, gyorsan tovasiettek, hogy a hospitiumot mielőbb elérvén, hátrahagyott szerencsétlen társuknak onnan segélyt hozzanak. Csak tíz percnyire voltak már e mentőháztól, s mégis csaknem másfél óra telt bele, míg odaértek. A ház igazgatója rögtön embereket küldött ki, el látva lámpákkal és egyéb szükséges eszközökkel. Azonban már késő volt. Regli, kit a hó, mire ráakadtak, egészen belepott, meg volt fagyva. +

Színek és képző-művészetek.

(Vége. — Lásd V. U. 51. sz.)

Egy visszapillantás azon általános körvonalakra, melyek tárgyaink kölcsönösen öszhangzó hatását rajzolják, egyszersmind eszméink menetének egy új irányát jeleli. Minden tüneménynek egyenlőképp futólagos megjelenése, csakhamar a maradandó, benső törvényekre utalja figyelmünket: itt is azon közel álló kérdés várja meg megoldását: mi okozza a színek és képzőművészetek egyes ágainak különböző s részben ellentétes hatását, melyet fennebbi rendszerük még nem képes eléggé indokolni és magyarázni? A színek egyszerű természeti jelleme lehetlenné tesz minden feleletet, mely az érzés rejtélyes fogalmán tulemelkednék: a képzőművészetek összetett lénye azonban még enged néhány elemező pillantást, mely azok legbensőbb szerkezetéről, hatásuk törvényei és indokairól közelebb felvilágosítást képes adni.

Főjellemonása a festészetnek, hogy tárgyai egymás közt és a környezettel a legszorosabb viszonyhatás kapcsolatában állnak: az elő-, közép- és háttér egymásra vonatkozó fogalmai könnyen meggyőzendnek arról, hogy itt nem egy különszakított képzet, egy elkülönzött alakkal találkozunk, de egy sorát szemléljük az összefüggő, egy főpontra irányzott tárgyaknak. Viszont az életben a természet nagy országában e kapcsot szükségszerűleg mindenütt felleljük; ok és okozat, világosság és árnyék, sőt a pusztta térbeni együttlét, egyes szemeit alkotják e mindent átfogó láncnak s tekintsünk bárhova, szemünk sehol ugrást vagy hiányt észre nem veend: a festő tehát, midőn a természet ez összefüggését fogja fel, a való és szokott terén marad, és e honos földbe ülteti művészei bájos virágait; a természet életét adja, mint ez előttünk nyilatkozni szokott, de megnemesítve, mert a mi esetleges, azt szükségszerűvé, a mi hiányos, azt teljesen széppé teszi; eszményképei testesítésére a színek mozgékony anyagát használja, mely által az élet

legfinomabb mozzanatait, a szenvedélyek legrejtettebb nyilatkozatait szivrehatólag képes ecsetelni; életet és mozgást ábrázol, izgatott jeleneteket alkot; — azért művének lényege könnyen felfogható, hatása közvetlen és meleg.

Ellenkezőleg a szobrászat alakjai önmagukba mélyedve, semmi kapcsolatot el nem tűnnek: elő- és háttér, környezet, sőt még a pusztaság szin, minden, a mi idegen tárgyakkal bár csak távoli összefüggést is feltételezne, itt szükségképen elmarad. A szobrász nem tárgyalhatja az összes természetet, csak annak egyes önálló alakjait, nem fejezheti ki a természet általános szellemét, csak mint az az egyesben és legtökéletesebben az emberben nyilvánul; hideg érc- és kőbe vési eszményképeit és e durva kemény anyagban tünteti ki az emberi szellem nyilatkozatait, azért csak a főbbet és lényegest tárgyalhatja, minden részletek mellőztével. — A festész ismert téren marad, minden vonást kifejt, élethűn tárgyal: azért csak meleg fogékony keblet feltételez; a szobrászat kiragad a szokott köréből, egy idegen eszményi ország küszöbére vezet s képzeletünk önmunkásságát veszi igénybe: ez idegen lég, e kényszerítés, a szobor nyugodt néma kifejezése hidegen érinti kedélyünket. De midőn álláspontunkat felismerve minden magasztost, a mit előbb széthintve láttunk az élet tág körében, itt öszpontosítva eszményibb alakban viszontalálunk, midőn képzeletünk magasabb szárnyaltában minden részleten tulragad: ekkor a szobrászat elérte hatásának tetőpontját, hol titkos vonzó lényének egész erejével ragadja meg szívünket.

De legyen bár a festészet hatása még oly meleg, a szoboré még oly vonzó: igazi kielégítést egyik sem ad: sajnálni fogjuk, hogy az élethű mozgásteljes jelenet csak látszólagos, egy fájós hur rezgése keblünkben emlékeztet, hogy a szobor eszményi alakja nélkülözi az élet varázsát. Anyag törvényeit csak anyag fejezheti ki valódiilag; sem pusztaság szin, sem pusztaság testiség azt teljesen jellemelni soha nem képes; mindenik hatása muló, részleges, mert a föld, melyben gyökereznek, eszmények országa, hol a képzelet szárnya emelve tart, pedig lényünk csak a való és létező biztos talpkövére nyerhet egyedül maradandó nyugopontot. Ide vezet az építészet. Mig a festész és szobrász alakjainak csak látszatát adja, az építész művei a szinzel és testtel bíró anyagban a valót fejezik ki: az oszlop, mely tartani látszik, valóban tart, a mi kőnek vagy ércnek mutatkozik, valósággal az is. Azonban mig a képzet országa tágas tér, hol a művész önszabta korlátai közt szabadon alkot: a való szűk és határozott; már a szobrászt merev anyaga részben korlátozza és a lényegesre szorítja: de ő még életet tárgyal, pedig hol élet mutatkozik, változatosság is honol; már a festész kénytelen alakjait egymással és környezetükkel összefüggésbe hozni, de a kapocs könnyű és szellemi, nem mint áthághatlan szabály áll elő, inkább mint a művész tágkörű tetszése nyilvánul; mindkettő kitűzött cél után indul, de ez távol és eszményi, mindkettő figyelembe veszi az anyag törvényeit, de előtérbe a szellem kifejezését hozza s a törvény száraz törzsét az élet változatos lombjaival fedi. Az építész a természet holt anyagára van utalva, mely egyedül önnön soha nem változó sajátosságainak s a természet örök törvényeinek hódol; műveinek egyes elemeit anyagi érintkezésbe fűzi, hol egyik tag a másiknak nélkülözhetlen alapja vagy szükséges segédtest; anyagi és szoroson meghatározott célra alkot, és midőn a nehézség és összetartás, a természet ezen leglényegesebb törvényei igénylik főfigyelmét, mellőzi az anyag eszményibb, de esetlegesebb vonatkozásait: minden alkalommal tehát csak az általánost, maradandót és lényegest emeli ki, és ezt teljesen és valóban testesíti, öszszébszorítja korlátait, hogy azokat egészen kitöltse, alant tartalmat választ, hogy azt a szépség magas fokára emelje.

Mig így az építészet mint legáltalánosabb és legvalóbb művészet jeleli önmagát, nagyszerű megjelenését legnehezebben tudjuk felfogni. Festészet és szobrászatban az alkotó művész egyénisége mint közvetítő lép fel a rideg való és a művészet eszményi hona között, művein egyéni érzés ömlik el, melynek könnyen felfogható lényeg egyenesen keblünkhöz szól, képzeletünket hevíti s a művészt magas álláspontjára emeli: az építészet komoly, szükségszerű jelleme az érzélem szabad csapongásait kizárja, a művész személyiségét homályba borítja, az egyes tünemény helyébe a nehezebben fellelhető általános törvényt állítja. Amazok alakjai mint a természetűi valóság eszményítései bármily kitűnőek s nemükben egyedüliek, de nem szokatlanok, nem ismeretlenek: ellenben az építészet

ily természet által alkotott példányképre nem vonatkozhatván, mint egy idegen világ szüleménye tűnik fel, hol a céltalan anyag is életet ölt, hogy céljává a szépet tegye. Ezért bár környezetével öszszhangzata hirtelen feltűnjék, bár nagyszerű megjelenése és arányos csoportozata érdekünket rögtön megragadja, bár a színezet öszszejátszó változatossága kedélyünkre gyorsan hasson: igazi szépségének felfogásához csak idő folytán jutunk. Ekkor érezni kezdjük, hogy a pillanatnyilag holtak vélt anyagalmazban egy elrejtett élet ere lüktet: különválnak az egyes alkatrészek mint megannyi önálló, szervezett lények, látjuk, mint fejtik ki erejüket kimért hatáskörükben, mint idomulnak egy közös törvény szükségszerű parancsa után, olvadnak egy arányos öszszhangzatos egészé; — és az egészen a nyugalom és biztosság érzete honol, egy irány, egy szellem leli kifejezését. Egy szabad ország polgárait véljük szemlélni, kiket közös törvény, közös érzet és cél erős testületté forrasztottak; egy öszszemüködő tagokból álló egész képét bírjuk, dicső tanujelét emberi szellemünk hatalmának, mely a legdurvább anyag felett legfényesebben ünnepli győzelmét. E fensőség felismerése az, mi keblünket a magasztosság és erő érzetével tölti be, mi a szellemi elégtelenség oly magas fokát szüli, milyen a képzőművészet egyéb ágain el nem érhető.

És mégis lényünk az érzés e magaslatán sokáig időzni nem óhajt: mint minden magasabb tökély szemlélete előbb utóbb saját tökéletlenségünkre emlékeztet, úgy az építészet komoly törvényei és megtörhetlen szükségszerűsége is egyéni valónkat gyarlónak, esetlegesnek fogja feltüntetni, az alkotó szellem ily nagy szüleményeivel ellentétben kicsinyeknek fogjuk magunkat felismerni. Viszszavágyunk tehát alantabb élvezetekre, hol érzékeink több kielégítést nyernek; szellemünk magas röpte után nyugodalmat óhajt: — s hol lenné ezt inkább, mint a kertészet játszi körében? A valót szemléljük itt is, épen úgy mint az építészetben, azért képzeletünk segédtestét nélkülözhetjük; de mig annak felsőbb tökélye önkénytelen, majdnem erőszakos tiszteletre gerjesztett, a kertészetben önmagunkat érezzük magasabban állónak. Nem utal itt semmi a testi vagy szellemi erő diadalára a meghódolt anyag felett, sőt ez saját fejlődési törvényeit látszik követni: nem érintésünkre, hanem önmagától ébred életre s szellemünktől függetlenné nyilatkozik. Mindezáltal az egész jelenet öszszhangzó hatása, a legnagyobb változatosság közt érezhető részarányosság jóltevéleg emlékeztet a művész rendező kezére, kinek teendőit nagyrészen az alkotó természet önkint megelőzi. A kertészet tárgyainak e korlátlan fejlődése, a színezet és alak legtágasabb változatossága alapítja meg jellemző hatását, az érzéki szabadság érzetét. Hogy e művészet igénytelen bája ritkán vagyunk hajlandók méltányolni, az részben onnét magyarázható, hogy rendszeren egyéb élvezetek által kimerülve tompult kebellet menekszünk enyhe, derítő körébe; részint onnét, hogy művészeti értékkel bíró kert ritkán szemlélni, a szabad nagy természet, de nem oly kellemes és otthonias, kevesebbé szívhez szóló szép vidékeivel hiszszük egyrangunak. — Azonban árnyoldal nélkülinek a kertészet sem mondható: kedvező hatása alá van vetve kedélyállapotunk és az időjárás minőségének, az élvezet, melyet adni képes, csak feületes, határozatlan és érzéki.

Ha már rendszerük és hatásuk mutatta, mily szoros kapcsolat létezik az egyes képzőművészetek között, úgy legutóbbi elemzésünk legmeggyőzőbben bizonyítja az *együvé tartozását*: egyik sem tökéletes, de mindegyik bir saját előnyeivel és láttuk, hogy épen ami egyiknél hiányzik, van meg ellenfelénél kitűnő mértékben; ami egyiknek árnyoldala, az képezi a másiknak fénypontját. A festmény és szobor kitűnőleg emberi lényünket, — mint melyben leginkább lelhetők fel szélsőségek, — tárgyazzák; a kertészet a mindenben középutat kereső bölcs természethez simul; az építészet egyesít minden egyoldalúságot s a legélettelenebb anyagot az emberi élet legmagasabb nyilatkozataival, a vallás és nemzetiség ügyével hozza remekein érintkezésbe. Így, bármily eltérőknek, egymástól függetleneknek gondoljuk egyelőre e művészeteket, utóbb meg kell ismernünk, hogy *mindenik csak része egy egésznek és egyik a másikat szükségkép feltételezi.*

Ha eszünkbe jut, hogy a képzőművészet mint általános fogalom, ismét csak egy tagját teszi a művészetek nagy családjának: egyszersmind lehetlen arra nem gondolnunk: vajjon a fentebb kifejtett viszony áll e még e tágasabb körben is? Messze vezetne eszméink további láncolata: az eddigi eredmény elég annak bi-

zonyitékául, hogy a gondolkodás nem szokott hálátlan munka lenni.

Hazánkban a zene és költészet már szép fokán áll a népszerűségnek és virágzásnak: a képzőművészetek, mint melyek legtöbb előkészültséget igénylenek, utóljára maradtak. Ne hagyjuk azok terét sokáig parlagon, de ne is ültessük be idegen égalju növényzettel. A művészek e részben nem sokat tehetnek: a közönség izlésétől függ minden: *legyünk azon, hogy a nemzeti elem itt is gyökeret verjen s haladásunk által önállásunk biztosítsák.*

Hencz és Bergh.

Böngészés az élet és tudomány mezején.

(Végo.)

— Ne vélték — mondja *Sallustius* — hogy őseink fegyverrel nevelték volna meg a birodalmat. Otthon a szorgalom, künn az igazság, szabad lélek a tanácskozásban, mértékletesség a gyönyörökben; ezek nevelték meg a mi birodalmunkat.

— *Xerxes* egy milliónyi katonái felett egy halomról büszkén eltekintvén, sirva fakadva így szólt Artabanus előtt: száz év lefolyta után ime e roppant seregből csak egy is életben nem leszen.

— Látván *Diogenes*, miként csiptek el a kincstári tisztviselők egy tolvajt, ki a kincstárból egy poharat lopott, reá e megjegyzést tette: a nagy tolvajok vizik a kis tolvajt.

— Mint a borostyán, minél szorosabban öleli a fát, annál hamarábbi romlást okoz annak: úgy a világi boldogság, minél inkább hizeleg, annál jobban fojtogat és gyilkol.

— Mi különbség van a tudós és tanulatlan között? e kérdésre így felelt *Plato*: a mi az orvos és beteg között; *Aristoteles*: a mi az élő és holt között; *Demades*: a mi az Isten és ember között.

— *Sokrates* e hármat kívánta az ifjaktól: elméjükben okos előrelátást, nyelvükön hallgatást, arcukon szemérmességet.

— A rómaiak a rágalmozónak homlokára egy C betűt (calumniator első betűjét) sütötték, vagy a Tarpeji szikláról dőtték le.

— *Alfons* szokta mondani: úgy lehet a házasság csendes és boldogító, ha a férj süket, azaz: nem hallgatja meg neje zörgölgéseit; a nő pedig vak, azaz: nem látja meg férje másokkai nyájaskodásait. *Kovács László.*

T Á R H Á Z.

Az 1860. év végén.

Ez év is lefolyik, s mi ismét itt vagyunk, kezét szorítani szíves olvasóinkkal, s a világ bevett szokása szerint, a régi barátságot megújítani. Sok szóra nincs szükség — régi ismerősök vagyunk. A keserves 11 évből, melyeket a bucsuzó esztendő visszahozhatlanul a történelem ítélőszéke elé állított, 7 év jutott a Vasárnapi Ujságnak. Minő különbség a lapunk megjelenésekor uralkodott általános zsibbadtság, s a mai idő lelkesedett tevékenysége között! az akkori lázas, iránytalan izgatottság, s a mai megizmosodott, határozott közérzület között!

A számadás nagy napjai megérkeztek, — boldog, a ki nyugott öntudattal pillanthat vissza a kísértések nehéz napjaira! Boldogok mi, ha komoly felelősséggel járó állásunkban a nemzet érzületének nemcsak rontására nem működünk, hanem nemesítésén fáradoztunk, ha a szellemi erő tőkéjét gyarapítanunk sikerült, melyben sorsunk jobbra fordultának egyedüli föltételét láttuk, hirdettük — s a mit igazolt az idő, mert ismételve mondjuk s elismeri a nagy világ, hogy új hajnalának földerültét leginkább szellemi fenségének s érzülete komolyságának köszönheti a magyar.

Nem tudjuk, mit hoz a jövő — de a bekövetkezett országos eseményekben komoly intést láttunk arra nézve, hogy a magyar, ha valaha, most ne hanyagolja el szellemi művelődését, s értelmes, higgadt, becsületes eszközökkel munkálja tovább az előtte megnyitott tért. Komoly intés ez a magyar közönség egyik legelterjedtebb közlönyére, a Vasárnapi Ujságra és társára, a Politikai Ujdonságokra nézve is, hogy a megkezdett uton tántoríthatlanul tovább haladjanak, s bátran vigyék a tudányszeretet, komoly akarat és honfiai érzelem fáklyáit, a hova csak eljuthatnak, be a legsötétebb kunyhó homályába is.

Ez a mi programunk jövőre. Köszönet azoknak, kik e szent hivatásunkban eddig támogattak; reményünk biztat, hogy e megható, erős sereget együtt fogjuk találni ezentúl is.

Ez évi folyamunk első számában egy képet mutattunk be olvasóinknak: II. Endre király, a mint megadja a magyar nemzetnek az arany bullát. Hitünk, sejtelmünk nem csalt. Megértük az év folytán arany szabadságunk újra megerősítését s biztató kilátásokat nyertünk, melyek valóságát ezután várjuk. Az 1860-ik év egy nagyszerű *kezdettel* végződik. A keblünkben élő hit ismét azt sugja, hogy az a haza javára, a nemzet dicsőségére s mindnyájunk megnyugtására fog kifejlődni. Mult év végén pusztá reményekkel váltunk el olvasóinktól, most e reményeket örvendetes értékek támogatják.

A rendezés, az ujjászűlés nehéz munkájában, értelmes emberekre, munkabíró kezekre és becsületes szándéokra van szükségünk — a közelgő új-évre nincs hőbb kívánatunk, mint az, hogy a nagy napok mindenkit ott találjanak a gáton!

A viszonttalálkozásig!

Pákh Albert.

Kakas Márton levelei.

CXXXV. Levél. *Józan gondolatok az ünnepi dinomdánom után.*

Tegnap ugyancsak kimulatták magukat, tisztelt publikum, ugy-e bár mindnyájan? No mi is! Ittunk a hazáért? Mink is! Éljenek? De megnyit. Hanem ma ugyan fáj a fejünk; jó volna valami Seidlitzpor, vagy egy kis savanyu korhelyleves, vagy más efféle csillapító. Soha se küldjünk érte a patikába; itt van ez a cikk, tessék ezt bevenni; egészen az a hatása van.

Mert igaz az, hogy örülni és lelkesedni dicső dolog; a szabadon kimondott szó is olyan jól esik az embernek; az éljeneket is megérdemlik, a kik megérdemlik; nemzeti kokárdát viselni is pompás eszme; no még a macskazenét is megmosolyogjuk ugy titokban; — hanem — gyerünk már tovább.

Nem tudom, melyik lapban olvastam, hogy igen tisztelt barátom Reményi indítványára Nagy-Szalonta város derék lakosai elhatározták, hogy Arany Jánosnak emléket emelnek s erre már néhány ezer forintot szántak

is, mit a közlekedés még nagyobb összeggé fog szaporítani. Hogy ez emlékek hol és miképp, ki által és hogyan, mi alakban, köpönyeggel-e vagy anélkül, milyen aláírással és miféle érzebből állítsassék föl? avégett az illető nemesszívü adakozók Jókait szándékoznak felszólítani beleszólás végett. A mennyire én ezt a jámbor férfit ismerem, úgy gondolom, hogy ilyesmit fog rá felelni: „Nagyon tisztelt uraim! önök szándéka igen nemes és igen szép; Arany meg is érdemli, hogy neki emléket emeljenek. Arany János azonban még él s szobrokat nem igen szokás élő költőknek emelni. Hanem — itt van a Kisfaludy-társaság, melynek Arany János az igazgatója. Ennek a sokat használt és szép jövődjü tudományos és irodalmi intézetünknek anyagi állapotja az elmúlt időkben nagyon elpusztult, s ime alig állhatott fel újra, midőn rájő az újabb mozgalmas időszak, s a politikai érdekeltségben minden ember elfelejti, hogy még Kisfaludy-társaság is van a világon. Ha tehát önök, nagyon tisztelt uraim, Arany Jánosnak maradandó emléket szándékoznak emelni, mely az utókor előtt mind önöket, mind a költőt dicsőítse; alakítsanak a Kisfaludy-társaság számára egy „Arany-alapítványt“ Szalonta városa részéről, s ez tényszerűbb emlékek leendő ércszobornál, s egyuttal olyan talapat, melyen Arany János elevenen is megállhat, s a Kisfaludy-társaság is rátámaszkodhatik.“ — Vajha Kisfaludy Sándor szobra is engedte volna inkább az öcscsének azt a hatezer forintot, a miért ő most Somogyba néz; ő is jobban járt volna vele, meg ez is. Tehát ne szobrot, tisztelt uraim, hanem alapítványt. Ugyanezen figyelmeztetésem szól pedig a szélrőzsa minden irányában, mert tudni kell, hogy a Kisfaludy-társaság pártolónak száma ezideig alig haladja a 400-at, alapító tagja pedig van tán három. Ebből pedig az évkönyvek nyomtatásához való festék sem kerül ki: hagyján még az igazgató állásának biztosítása. Tehát nagyon instálom a tisztelt közönséget, hogy az alkotmányos öröm közepett, tudományos intézményeiről ne feledkezzen meg.

Épen ilyentormán vagyunk egyébiránt magával az alkotmányos állásunkkal is. Kezünkbe vettük az önkormányzást. Kimondtuk, hogy minden ugy legyen, a hogy 48-ban volt, kiadtuk az utat a Beczirkereknek, leszedtük a sasokat, megválasztottuk a szolgabírákat; hanem arról nem gonoskodtunk, hogy hát pénzünk legyen az új gazdaság megkezdéséhez. Még a cseledeinket sem tudjuk fizetni. Persze, mert ki lesz az, a ki most az adót exequálni fogja? De hát okvetlen *exequálnunk kell-e magunkat?* Részvétlenség okozta-e, hogy eddig nem fizettünk? csak executióra? oh nem, hanem valami más. Ha saját nemzeti kormányzatunk fennállása, ha saját hazánk érdekei parancsolják, bizonyosan mindenki olyan kész fizetőnek fogja mutatni magát, a milyen késedelmes volt eddig. Az én indítványom ez volna, ha meghallgatnák a tekintetes vármegyék. Szólítsa fel a megyei gyűlés mindenütt a megyei közönséget, hogy „azon adómennyiséget, a mit 1848-ban fizetett (bizonyosan 1/10-része az 1859-ikének) sziveskedjék önként, maga jószántából, egyszerű polgári és hazafiai kötelességérzetből, részletben vagy egészen, ki hogy teheti, a megyei házi pénztárba bevinni, hogy a vármegye a saját igazgatási szükségait abból fedezhesse.“ Meg vagyok felőle győződve, hogy ostromolni fogják a megyeházat az adófizetők! Én magam, mikor megtudom, hogy kinyitják a megyei házi pénztárt, előre odafurakodom, hogy első lehessenek, a ki befizetem azt a 15 forintot, a mi 48-ban volt rám kivette a haza szükségére.

Tehát, tisztelt uraim, elég volt már az asztaláldás, lássunk a konyhára, hogy főztünk-e valamit?

Kakas Márton.

— T. cz. olvasóinkat figyelmeztetjük, hogy lapjainknak a jövő évre szóló előfizetési felhívását szétküldöttük. A példányok fennakadás nélküli pontos megindítása tekintetéből kérjük t. előfizetőinket, hogy a megrendeléseket még az év végére beküldeni sziveskedjenek.

Vasárnapi Ujság 53-ik számához 1860.

Adatok Petőfi halálához.

XXI. Székely közjegyző levele.

(Halál, de más viszonyok között s más csataterén.)

Bardócz (Erdély), nov. 19.

A Vasárnapi Ujság 45-ik számában olvasom az V-ik tudósító levelet jeles költőnk Petőfi Sándor halálához közelítő adatokról, mely tekintetben, minthogy ahhoz én is egy lépéssel közelebb járulhatok, kötelességemnek érzem, mint szemtanu a következőkről felvilágosítást adni:

A Kolozsvárról írt levél írójának tudósítása annál is inkább igaz; mivel magam is az augusztus 5-én 1849-ben Bem tábornoktól kiadott rendeletek vételénél, mint annak Eliten-Corps parancsnoka, jelen voltam, és Petőfi Sándort, ki épen kevéssel azelőtt jött el tőlem, Marosvásárhelyt (a Donát-féle háztól) ott mély gondolatokba merülve találtam. *)

A parancs kiadása után egynehány nap mulva Szebennek indultunk, s odaérkezve 4 órai csata után be is vettük; de másnap, a Marosvásárhely felől, minket nyomban követő nagyszámú muszka táborból megtámadtatva, Szebenből kiverettünk.

A magyar tábori állást megkerülő muszka uhlánusok — kik egyszerűsmind a rémitő zavart is okozák — egyszerre minden utcán Szebenbe bemanván, annak utcáit elárasztották. — Mint mindnyájan, úgy magam is századommal Szebenből kimenekülő, a kaszárnyához közel levő kórházhoz értem, ott a város kőfala melletti sikátort arra felhasználandó; a hol is a midőn századom, a kőfal és a ház közt levő sikátorba beszorult, s a hasonlóul menekülő ágyut keresztül szökdöste volna, és én azt átlépni utolsónak maradék, egyszerre a hát mellett hagyott várfal melletti sikátorban egy kis folyócskánál megpillanték egy kétlovas előfogatu szekeret s rajta Petőfi Sándort másod magával, kiknek szekerét 3 muszka uhlánus megtámadván, s a két lovat szemközti útvén, ezek a szekérrúdát eltörték. A midőn ily helyzetben látam jeles költőnkét és segítségére akarék rohanni; egyszerre magam is egyesegyedül körülvétem 5 muszka uhlánustól, kiket is a mig jobbra, balra s más világra szétvertem volna, már Petőfi Sándort és szekérét elfogták; hogy azután magát s társát ott megölték vagy fogva elvitték, arról többé semmit sem hallottam, úgy azt sem merem bizonyossággal állítani, hogy Petőfi Sándorral akkor, közkedvességű történetirőnk Kurcz Antal volt-e vagy más?

Én hiszem a Petőfi Sándor akkoriban történt megöletését, s azt is, hogy tetemét a többi ott elesett honvédekével együtt a szebeni föld hantja takarja. — Székely, közjegyző.

XXII. Bartha János levele.

Tiszabecs (Szatmár), dec. 8.

Petőfinkre vonatkozó minden eddigi adatok közt a V. U. közelebbi számában Thali Kálmán ur közleménye legtöbb figyelmet érdemel, mennyiben a segesvári csata némely jeleneteit Petőfi szereplésével a végső percekig oly való hűséggel adja: mikép majd minden további okoskodás utja bevágva, s annyi legalább eléggé bebizonyítva van, hogy Petőfi a segesvári csata utáni hadjáratban részt nem vehetvén, többé nem is látatott. **)

Hallomásból vett adatait Thali urnak, nagy részben én is mint szemtanu, s a segesvári csata egyik áldozata, szóról szóra igazolhatom.

De nem érthetek egyet Thali urral, midőn Petőfi menekülését valószínűtlennek csakis azon okból véli: mert sokkal közelebb volt menekvési útjában az üldöző kozákokhoz, mint a menhelylyel kínálkozó távol erdőséghez. — Ez nem elegendő ok, mert kell tudnunk, hogy a csatázás ezertéle véseiből számtalanok a csodás menekvések, s a már bizonyosnak látszó halál sokszor bámulatosan mellőz vagy mellőztetik. — Hányszor történik képtelenséggel határos menekvés az ellen tömör sorain át, valóságos golyózápor köztől, hogy az ember maga alig bírja hinni, ha már utána van! — Pedig majd minden csatában vannak rá esetek! . . .

Lehet, hogy Petőfi is a rohanó kozákok által leszuratott, legázoltatott, de ha sebe halálos nem volt, bírhatott annyi erővel, hogy az est alkonyán — mikor sokan, igen sokan menekültek — vagy éjjel elrejtőzni vagy tovább menni képes volt. — Gyalog levén. Bemét többé utól nem érheté, kihez csakis lovasok csatlakozhattak, Petőfi pedig nem lóháton, de a Bem kocsijában — egyedül ülve — érkezett a csata színhelyére, mely kocsit a muszák minden társzekerekkel s ágyukkal egyetemben elfoglalván, gyalog kellett maradnia, s vagy az erdő felé sietni, vagy a tömegben vonuló csatárokat bevárni lett feladata. Mindkét esetben az lett sorsa, mi a többieké, kik mindnyájan elesetek vagy legázoltatottak, de azért közülük a beállt éji homályban sokkal többen menekültek, mint nappal a futók közt; a mennyiben táborunk teljes felbomlása után az ellen inkább rabolt, mint ölt, s egy-két pika-dőfés, melylyel a kozák rablását kezdte, vagy egy-két lótaposás a roham közben, nem lett mindig és mindjárt halálos. Akárhány menekült a legázolt

tömegből egy karczolás nélkül, rohamközben alólesvén a többen, mig a felsők merőben szétapostattak.

Nekem az erdélyi hadjáratban kapott — kedves emlékü — sebeim Segesvárnál csak 13-al szaporodtak, mégis megkísértém — bár a teljes vérvesztés miatt süker nélkül — a gyéren állított éji örök közt menekülni a közel-eső tengeri felé, hova s főleg a hegytetőket borító erdőségbe, már előbb több menekvőt láttam huzódni.

Való, hogy ott az élet túl a rendin olcsó volt, mert miután Bem egyik golyója szerencsésen ternózván, felbőszíté az ellen sorait, elkéservedve legkedvesb vezérük elestén, olthatlan lett nálok a vérszomj, s mindent elkövetek boszujok hűtésére, mig végül belefáradva a nagy mérszárlásba, csak Bemét kérdezék (Foszt aiese Bem?), s annyira elmerültek Bem kutatásába, hogy azalatt több menekvő honvédet bántatlanul mellőztek, s rablásuk is csak futólag törtévé, legfőlebb táskát, órát, gyűrűket kapdostak magokhoz. De bezzeg, egy későbbben (csata után jóval) érkezett másnemű esapat a szó való értelmében nem hagyott rajtnk semmit, testvéri leereszkedéssel segíték levetektetni a tehetlen sebesülteket, szokott szeszélylyel és szokatlan hátor-sággal gyakorolván szuronyaikat a holtakon.

Följegyzésre méltó tanulságos részletekből áll egy 7 órai rövid csata, ugy folyván le mint Segesvárnál . . . Mit művelt Bem kis dicső serege e csata egész folyamában, hatszor annyi ellennel szemben? . . . Mit állott ki a később körülvevő s nagyrészt már is sebesült 5-600 ból állott gyalogtömeg — melynek élen utóbb csak ketten valánk — kétségbeesett dühvel, töltés hiányában, szuronyyal védve s majd egy óráig tartva magát a pika-erdők közt, honnan csak az ég vala látható? . . . Mit szenvedtek végre másnap a legázolt sebesültek, szívszakadva látva — még félig élő — bajtársaik erőszakos betemetését? . . . Sokan már ma rosszul lennének, ha csak olvasnák is, miket azokról írni lehetne . . .

Thali ur segesvári polgárának azon állítása, miszerint: a sebesültek közt egy, mellén pikával átütött szőke szakálu és bajszu egyént, zsebéből kiforgatott irományokkal látott, igaz lehet. — Ugye azon tájon, merre Petőfi tartott, később a tömögge alakuló csatárok is keresztülmenvén, közülük temérdeken estek el; s hány szőke szakálu és bajszu tiszték lehettünk ott? nem csak átütött, de merőben ályukgatott mellél s kiforgatott zsebekkel, mikből irományokat, Kossuth-jegyeket szélnek eregetve, érdemeleinket lábbal tapodák a bösz kozákok!

Nemcsak a holtak, de a sebesültek nagy része — főleg a tiszték — megmeztelintve s annyira elferdítve valánk, hogy legjobb barátomra is csak szaváról ismerhettem, de mert sorsunk ugy akará, ma is élünk.

A főlebb mondottakat nagy részben némi reményszikrával biztató előzményül kívántam adni ahhoz, mit még mondanom kell.

Csata utáni nap délutánján a sebesültek Segesvár külső városába szállítatván, rajtam s Péchi István barátomon — ki szintén él, s az alább közlendő adatnak velem együtt fültauja volt — a várban lakó lelkes Bakoncsalád fogott fel, s 11 heti gondos ápolásuk után, fájdalom, mint bennak kelünk fel. — Azon időközben, a csata utáni harmadik hében történt hetivásár alkalmával betévedt hozzánk egy verebelyesi székely atyafi, s minden előzmény nélkül, csaknem tolakodva kérdezé: „Tudjuk-e, ki volt az a Petőfi?” Meglepetésünkre következő eseményt beszéle: *Csata után reghajnalon házi kertjében egy sebesültet talált, s oláhoktól féltében szénás padjára szállásolva, egy hétig apolta, mire fölcsevedván, pörgunyába ültözteté s napokig tartó járallan utakon, rengeteg bérczeken keresztül át oláhországi határszélre kivezeté, s csak ott, az elváláskor mondá meg nevé: . . . Petőfi volt.*

Mennyiben lehet egyszerű, de hazudni nem kényszerült székelyünk állítását hiteltre méltatni, az érdekelt olvasók ítéletére bízom. De miután jelen közleményemet is mindeddig késettől azon tévállítások, melyek szerint Petőfi a segesvári csata utáni hadjáratokban látatott volna, többek által merőben megczáfolvák, de másrésztől az ő halála s illetőleg hol és mikénti eltemetése mindekkorig sem valósult, közlésem további halogatását vétkes hanyagságnak tartám. — Bartha János, volt honvédszázados.

XXIII. P. Szathmáry Károly levele.

M. Sziget, dec. 21.

Kedves barátom! Az alchymisták két-háromszáz éven át keresték a bölcseségkövét s ugyanennyi ideig foglalkoztak az aranycsinálással. Igaz, hogy egyik céljokat sem érték el, de elértek egy harmadikat, melyről nem is álmodtak s melynek érdeme nagyobb a két elsőnél: *alapítói lettek a vegytannak.*

Alkalmasint ekként fogsz jární te is, kedves barátom, Petőfi keresésével; őt magát ugyan fel nem találod többé, de adatokat fogsz gyűjteni a magyar mythosznak a jövőben egyik legfenségesebb és népszerűbb alakjához.

Az óvilág minden hőségnek végét hasonló mythoszi kód takarja, melyet föllebbenteni, azt hiszem, nehezen adatott valakinek; nem is ez, hanem pusztán az adatok számának nevelése és a dolog költői érdekeért, mely a nagy elhunytat és népünket egyaránt jellemzi, közlöm, a mit e tárgyról tudok.

Az erdélyi honvédsereg sorsát augusztus elejétől kezdve én is osztám s minthogy sorsom a szász-sebesi szerencsétlen ütközet óta épen a vezérkar közelében tartott, nemcsak annyi, de sokkal kisebb jelentőségű embernek is fel kellett volna tűnnie előttem.

*) Az eddig közölt több tudósítás adatai nyomán itt ismét tévedés lesz a személyben. — Szerk.

**) Thali K. urnak a csatára vonatkozó, hallomásból merített egyes adatait megczáfolja egy, e napokban vett és szemtanutól írt levél, mely azonban annak Petőfi halálára vonatkozó adatait érintetlen hagyja. Közelebb adandjuk. Szerk.

E csapat Erdély határszélén Lezsneken leghoszasabban — gondolom 6—7 napig állapodott meg, várva, hogy a magyarországi sereg romjaival egyesüljön. Többször volt oly általános összejövetel, hol a seregnek minden jóra való tisztje együtt volt; Petőfiről senki sem tudott semmit.

De a székely közhonvédek a táborúzt körül többet akartak tudni. Ezek től két véleményt hallottam.

Az egyik azt állítja, hogy Petőfit az oroszok elfogták s elszállították Szibériába.

A másik vélemény még ennél is regényesebben hangzott. E szerint Petőfi, mint fogoly, az orosz czár elé került, ki miután megtudta, hogy kivel van dolga, a nagy költőt gazdagon megjutalmazva, szabadon bocsátá.

E két véleményt nem csak itt, hanem később ezebeni elzáratásom alatt is többször és ugyanezen alakban hallottam.

Most, annyi év után újra felmerült előttem e különös két vélemény s bár furcsán hangozzék, kedvem jön, feltenni e kérdést:

Nem vitt-e ki az orosz sereg hadi foglyokat? S miután Petőfi elesett senki sem látta, nem válik-e hihetővé, hogy az elvonuló sereg őt magával kivitte?

P. Szathmáry Károly.

Markó Károly örökítése.

Minél kevesebben vannak azon hazánkfiai, kik a művészet terén nemcsak a hon határain belül, hanem a külföldön is általános elismerést vívtak ki magoknak, annál sajnosabb azoknak elhunytja. Ezek közé tartozott a nem rég meghalt idős *Markó Károly*, a firenzei szépművészeti akadémia tanára, és magyar akadémiai tag, remek tájfestészünk is, kinek a pesti műegylet némileg már azáltal is lerótta tiszteleti adóját, hogy érte requiemet mondott, de maradandó emléket csak úgy fogná megállapítani, ha sikerülne a képcsarnoki egyetlet közreműködve Markó hátrahagyott műveit megvenni, mellszobrát elkészíttetni, és valamint Szevillában a legnagyobb spanyol festész tiszteletére van egy „Murilloterem“, a nemzeti Múzeum képcsarnokában a már meglevő Markó-képekkel, vagy külön, „Markótermet“ létesíteni, vagy legalább egy nagyobb falat a Markó-iskolának, hol az ő és tanítványainak: *Markó Ferencz, Károly és András, Ligeti és Szilassy Viktor* művei volnának, szentelni. Hátrahagyott képeit és tanulmányait mintegy 12,000 forintot lehetne megvenni, mire azonban a nevezett két egylet pénzeje elégtelen; miért is kiadattak a műegylet részéről Magyarország valamennyi kaszinóinak, úgy a műegyleti választmányi tagoknak és vidéki ügynököknek aláírásai ivenek, hogy a műbarátoknak és hazafiaknak alkalom adassék, Markó Károlynak ily módon örökítéséhez járulni. Ez okból van szerencsém mint a nemzeti Múzeum igazgatója, kinél szintén egy ivvagon, minden hazafit, ki ezen nagy művésznünknek örökítését ohajtja, tisztelettel felszólítani: méltóztassék ehhez tehetsége szerint szívesen járulni. — Pesten, 1860-i december 31-én. — *Kubinyi Agoston.*

A magyar Akademia palotája.

— (Ujabb kimutatása) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez, a magyar Akademia számára beküldött hazafi adakozásoknak.

XLI. közlés: A veszprémi polgári társaság tagjainak adakozása, Varga István által 75 ft. — Mihályiból (Sopronmegye) többen Laky Károly által 50 ft. 50 kr. — Gyergyó Szent-Miklósról (Erdély) többen Demeter Domokos által, 3 db. cs. k. arany, 80 ft. 80 kr. — Összesen 3 db. cs. k. arany 206 ft. 30 kr.

Az eddigi I—XLI. közlésekkel együtt: **13,859 ft. 50 kr.,** 1 régi római arany, 1 huszfrankos arany, 110 cs. arany, 21 kétfős tallér, 1 orosz tallér, 3 ujftos, 140 huszas, 14 negyedfős, 1 tizes, 1 db. 100 fős és 10 db. 20 pftos. nemzeti állam-kölcsön-kötelezvény.

— (Részletes kimutatás) a fentebbi adakozásokról, melyekhez többen járultak:

Mihályiban és vidékén 50 ft. 50 kr. gyűlt össze; az adakozók nevei:

Laky Károly jegyző-helyettes 2 ft. Bognár Pál közbirtokos 3 ft. Horvát József földmives, bíró 2 ft. Bálint Ferencz 1 ft. Rabi János 1 ft. Németh Mihály 1 ft. mind földmives esküdt; Kovács Sándor 1 ft. ifju Varga János 1 ft. Czupor Mihály 1 ft. Zsirai Zsigmond 1 ft. Szalai Péter 1 ft. mind földmives; Stern Ignác orvos 1 ft. Czeiner István asztalosmester 1 ft. t. Takács István plebános 5 ft. Viola Ferdinánd kalaposmester 1 ft. Szabó János iskolatanító 40 kr. Homoki Antal szabómester 1 ft. Deutsch Fülöp csapos 60 kr. Meller Lázár boltoskereskedő 50 kr. Pusztai Ferencz földmives 10 kr. Tóth János földm. 20 kr. Horváth Ignác 30 kr. Deutsch Ignác 30 kr. Breuer Illés 30 kr. mind kereskedő; Rasenberg Károly szatócs 30 kr. Deutsch Ádám szatócs 20 kr. Mészáros Istv. földm. 22 kr. Velancsics Ján. molnár 1 ft. Neumann Józ. földmives 1 ft. mind Mihályiban. Nagy Istv. földmives, hadnagy 2 ft.; Rosta Ferencz földm., esküdt 50 kr. Dobrádi István földm. 10 kr. Schmölez György asztalos 40 kr., Föhréncz János 10 kr. Takács János 16 kr. Reider József 10 kr. Poór Zsigmond 10 kr. Németh György 10 kr. Rosta János 10 kr. Brájer Károly 10 kr. Kovács István 10 kr. Molnár István 10 kr. Szakács Zsigmond 16 kr. Polák Zsigmond 10 kr. Rác György 10 kr. mind földmivesek; Lakner István kocsmáros 1 ft. Tóth József 10 kr. Pócsa Péter 10 kr. Nagy József 1 ft. Oswald György 20 kr. Németh Imre 50 kr. Németh József 50 kr. Székely Pál 10 kr. Kovács Mihály 70 kr. Németh József 10 kr. Horváth József 50 kr. mind földmivesek; t. Horvát János ev. lelkész 4 ft. t. Szabó Sándor evang. segédlelkész 1 ft. Gáspary Henrik ev. iskolatanító 1 ft. mind Vadosfán. — Ódor Márton földmives, bíró 1 ft. Balog József földmives 1 ft. Varró Pál vendéglős 1 ft. Boitós János pinczér 1 ft. Molnár István közbirtokos 25 kr. Füzü János közbirtokos 11 kr. Gacs Ferencz földmives 10 kr. Horváth Ferencz molnár 50 kr. Király János közbirtokos 1 ft. mind Kisfaludon.

Gyergyó Szent-Miklós, adakoztak 3 db. cs. k. aranyadt, 80 ft. 80 kr. melyhez járultak:

Mészáros Antal a tókére 1 db. arany, a házra 5 ft.; Kedves Tamás a tókére 1 arany, a házra 5 ft.; Dész Mózsa a tókére 1 arany, a házra 5 ft.; Benedek József a tókére 5 ft., a házra 5 ft.; Mikó Mihály a tókére 5 ft. Gothárd Ferencz a tókére 2 ft., a házra 2 ft.; Deme-

ter Domokos a tókére 2 ft., a házra 2 ft.; Lukács József a tókére 1 ft., a házra 1 ft. Kassay Farkas Sámuel a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Peter Lajos a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Wittner Ignác a házra 1 ft.; Szabó Lajos a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Prohászka Ede a házra 1 ft.; Gyórfi Pető a tókére 2 ft., a házra 1 ft.; Gyórfi Sándor a házra 1 ft., Gyórfi Titus a házra 1 ft.; Jánosi Márton a házra 1 ft. Kiss Antal a házra 1 ft.; ifj. Puskás Lajos a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Wargyas Imre a házra 1 ft.; Rosdás János a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Klimácsék János a házra 1 ft.; Jakabfi János a tókére 1 ft., a házra 50 kr.; Ferenczy György a házra 1 ft.; Lukács Márton a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Gál Ignác a tókére 1 ft., a házra 1 ft. Gál Elek a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Avéd Kristóf a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Zacharias István a házra 1 ft.; Kiss Gergely a tókére 20 kr., a házra 20 kr.; Baticz István a tókére 1 ft., a házra 1 ft.; Balás Márton a tókére 20 kr., a házra 20 kr.; Szakács Antal a tókére 10 kr., a házra 10 kr.; Róth József a tókére 10 kr., a házra 10 kr.; János Péter a tókére 50 kr., a házra 50 kr.; Konesak Márton a házra 20 kr., a tókére 20 kr.; Székely Imre a tókére 50 kr., a házra 50 kr.; Weres István a tókére 50 kr., a házra 50 kr.; Baricz Márton a házra 20 kr. Buslig Gergely a házra 50 kr. Tuschek Kristóf a házra 50 kr. Benedek Istv. a házra 1 ft.

Széchenyi emlékszóbor.

(Jegyzéke azon hazafi adakozásoknak, melyek az 1860. év folytán a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez küldettek be.) *)

Egy magát megnevezni nem akaró hazafi 5 ft. — Erdélyből Bolyavölgyéből többen Nádasdi Báán Béla által 10 ft. — Vásáros-Naményből többen Jékey Kálmán által 115 ft. — Dobsináról többen Dobay Vilmos által 52 ft. 52kr. — Nagybányáról egy névnapi estélyről többen Papp Zsigm. által 25 ft. — Léváról a Széchenyi-ünnepély alkalmával többen Katona Gyula által 5 db. huszas, 2 tizes és 58 ft. 65 kr. — Szemere és Csehi községek közbirtokossága Rosos Ede által 23 ft. — Tisza-Beő községe Hovan József által 11 ft. — Debreczenből özv. Valicsné Palotay Eulalia 25 ft. — Szöllős-Györök-ről többen a somogyvár-vidékiek közül Szentimrey Izidor által 53 ft. — Szentesről többen Lubinszky György által 34 ft. — Porcsalmáról többen Kiss Áron által 19 ft. — Király-Helmechről a Sz. gy. ü. alkalmával többen Bodrogközi által 31 ft. 50 kr. — Gyuláról Nyiri János erdész 2 ft. — Pestről Verebi Soma 5 ft. — Orsováról több gőzhajózási hivatalnok Kenessey Albert által 2 db. arany, 1 szelvény a 2 ft. 30 kr. pp. és 11 ft. — Szákról többen Horeczky Gedeon által 7 ft. 33 kr. — Háromszék-Sepsi-Szemerjáról többen Vida Dani által 25 ft. — Oroszvágról (Bereg) a Sz. gy. ü. alkalmával többen Dobszai Miklós által 22 ft. 84 kr. — Senyéről (Borsod) Törös Pál és János 3 ft. — Hrádekről (Liptó) János ünnepély alkalmával 10 ft. — Ibrányból a Sz. gy. ü. alkalmával Blaer Leopold által 3 ft. 5 kr. — Margittáról (Bihar) Sándor 2 ft. — T.-Szava (Zemplén) R. J. 2 ft. — Szulokról (Somogy) egyesült czehbéli tagok, Wirth Péter által 18 ft. — Tisza-Abád-Szalókról Csurilla Gizella 1 2pftos tallért. — Mányról (Fehér) a ref. egyház több tagja Kiss Károly lelkész által 4 ft. — Szilágy-Sámsonyról a Sz. gy. ü. alkalmával többen 22 ft. — Csöszről (Fehér) a Sz. gy. ü. alkalmával többen 9 ft. 50 kr. — Korláthról Téglási András és két barátja egy sorsjegy nyeméreményét 8 ft. — Felső-Nyárádról a Sz. gy. ü. alk. Debreczeni Gábor által 7 ft. — Gyönkről (Tolna) a Sz. gy. ü. alk. többen, Osváth Józ. által 22 ft. — Mikoláról a Sz. gy. ü. alk. többen 2 ft. 28 kr. — Tisza-Verseny (Heves) községe Bukovinszky János által 13 ft. — Ungvárról egy P.-Helmecczen tartott mulatság alkalmával többen Zoltsák János által 32 ft. — Csatárról többen Gobóczi Károly által 5 ft. — Keresztesről a Sz. gy. ü. alk. többen Parrag Ferencz által 16 ft. 70 kr. — Sz.-Lőrinczről (Baranya) a Sz. gy. ü. alkalm. többen Nagy Sándor által 24 ft. — Vesséről (Somogy) a Sz. gy. ü. alkalm. többen Szalay Sándor által 22 ft. — Udvariból (Bihar) a Sz. gy. ü. alk. többen T. L. által 4 ft. — Zalaistváni ev. egyház persely gyűjteménye a Sz. gy. ü. alk. Berecz János által 5 ft. 10 kr. — Nagy-Vátyról (Baranya) Báthori István ref. lelkész 2 ft. — Selmechről az ev. lyceum ifjusága egy juniális alkalmával fenmaradt összeg, ifj. Platthy Gyula által 10 ft. — Nagy-Váradról Huszár Xav. Ferencz 5 ft. — Szent-Jobbról (Bihar) a Sz. gy. ü. alkalm. többen Bogdándy Antal által 1 koronás tallér és 37 ft. — Bagamérről (Bihar) a Sz. gy. ü. alkalm. többen Bereczky Géza által 13 ft. — Szendrőről (Borsod) többen Kinczky Alajos által 25 ft. 5 kr. — Várkonyból többen Csekei István által 1 ezüst ujftos és 9 ft. 20 kr. — Rosztoka-Kálnáról (Zemplén) egy keresztelő alkalmával többen Bacskai Sándor által 7 ft. 10 kr. — Adorjánházáról Szabó István lelkész 50 kr. — Mezőberényi olvasóegylet Turi Dániel elnök által 18 ft. — Szolnokról egy jótékony akademia jövedelmének fele, Borosnyai Oszkár által 71 ft. — Összesen **968 ft. 32 kr.,** 2 db. cs. k. arany, 1 koronás tallér, 1 kétfős tallér, 1 ezüst ujftos, 5 huszas, 2 tizes és 1 db. 2 ft. 30 kros szelvény. **)

Irodalom és művészet.

+ (*Bulcsu Károly*) fölkéri t. gyűjtőit, hogy a „Költeményeire“ náluk begyűlt előfizetési összegeket hozzá Kecskemétre mielőbb beküldeni szíveskedjenek, annál inkább, mert a példányok szétküldését már megkezdette.

+ (*Sárvári Elek Debreczenben*) figyelmezteti ivtartóit, hogy miután „Történeti képek“ czimű munkájára az előfizetési határidő lejárt, az általuk gyűjtött előfizetési összegeket hozzá mielőbb küldjék be.

+ (*Papp Miklós*) Kolozsvárott „Tarka lapok“ czimű humoreszk- és elbeszélés-gyűjteményre hirdet előfizetést. A két kötetnyi mű ára 1 ft. 20 kr., mely Demjén László kolozsvári könyvkereskedésébe január 15-ig beküldendő.

*) Ez adakozások egy csekély része lapunkban már közölve volt, s a közlés akkor felsőbb hatósági tilalomnál fogva szünt meg. Most összeállítva adjuk az egész sorozatot. — Szerk.

**) A fentebbi összeg, az emlékszóbor ügyének további kifejléséig, a pesti takarékpénztárba tételtett le. Szerk.

M i u j s á g ?

b. — (Figyelmeztetés.) Most, midőn a törzsnemzetek közt a testvérisülés eszméje annyira föllelegíté a szíveket, idején lenni látjuk, figyelmeztetni közönségünket Ács Károly urnak „Virágok a román (oláh) népköltészet mezejéről“ című versfüzetére, mely 1858-ban jelent meg, s a román népköltészet legszebb gyöngyeit tartalmazza oly magyar fordításban, melyet minden szakértő kitünően ismert el. Megrendelhető magánál a szerzőnél (Mészáros-utca, 2. sz.) — A szerző ez első füzet elkeltével egy másodikat fog sajtó alá bocsátani. — Továbbá szintén ajánljuk a közönség figyelmébe Ács Károly ur következő című könyvét: „Magyar, román, olasz, cseh-tót és szerb beszélgetések otthon és uton.“ E könyv célja a nevezett nyelvek akármelyikének megtanulásánál segéd-kézikönyvvül szolgálni, mely céljának meg is felel, miután róla a nevezett nyelveken megjelenő lapok a legnagyobb elismeréssel emlékeztek meg, különösen pedig a „Sz. D.“ lap bírálataiban többek közt ezeket mondja: „E könyv nyereség nemcsak a magyar irodalomra nézve, melyben megjelent, hanem mindazon nemzetekre nézve, melyek nyelvére kiterjed. Közel 30 millió ausztriai és 90 millió európai tekintheti e könyvet magának és használhatja.“ Megrendelhető Laufer és Stolpnál Pesten.

+ (Almási Tihamér.) „A mit a szerek meg gyógyítanak“ című elbeszélés szerzője, fölkéri gyűjtőit, hogy ivateket mielőbb beküldeni szíveskedjenek, annál is inkább, mert a nevezett mű, ígéret szerint, január elejére okvetlen meg fog jelenni. Szerző még folyvást fogad el megrendeléseket.

+ (Egerben Szabó Ignác) főgym. tanártól ily című kis füzet jelent meg: „A földisme alapvonalai.“ A gymnasiumi és reáltanodai ifjuság használatára. A borítékon olvassuk, hogy „jelen mű egy terjedelmesebb kézikönyv megjelenéséig, kézirat gyanánt van kiadva.“ Kapható 50 kr-ért Egerben Jentsch G. könyvkereskedésében és a szerzőnél.

+ (Ormódi Bertalan „Magyarhon ébredése“) című költeményfüzére elvégre megjelent. A csinosan kiállított s 168 lapra terjedő könyv Széchenyi István szellemének van ajánlva.

+ A Szeberényi Lajos és Vincze Sándor által szerkesztett „Néptanítók könyve“ című protestáns nevelészetű közlönyből ismét egy füzet jelent meg: az új folyam I. kötetének VI. füzeté.

+ (Szini Károly az „Ujidd“) újével ismét meg fogja indítani, még pedig hetenkint háromszori megjelenéssel. Előfizetési ár egész évre 10 ft, félévre 5 ft 50 kr, negyedévre 3 ft.

+ („Gömöri titkok.“) Ily cím alatt jelent meg Rimaszombatban Balázs Frigyes-től egy kötet novella- s humoreszkgyűjtemény. A 135 lapnyi könyv, tizenegy kisebb elbeszélést foglal magában. Ára 60 kr. újpénzben; — Ugyancsak Balázs Frigyes előfizetést nyit: „A murányi vérmenyegző“ című, két kötetes történelmi regényére, mely február végére ígértetik. Az előfizetési pénzek 1 ft. 50 kr-ával január 20-ig szerzőhöz Rimaszombatba küldendők.

+ (Szabados Jánostól) egy kötet költemény jelent meg, „A haza és szerelemről“ címmel. A könyv gr. Niczky-Tarnóczy Malvinának van ajánlva.

+ (Emiliának „Válságos napok“) című regénye közelebb német fordításban is meg fog jelenni, a bécsi „Wanderer“ tárczájában.

Közintézetek, egyletek.

b. — (A magyar Akademia) dec. 17-ki ülése. Dr. Tormay K. a Pesten előforduló betegségekről s halálozási esetekről egy igen részletes kimutatást nyújtott be a stat. bizottságnak. — Eszerint 1859-ben a halottviszágálók által Pesten 4117 halott volt följegyezve; legnagyobb a halandóság a Józsefvárosban, legkisebb a belvárosban; általában a város lakosságának 31, a kórházakban elhalt idevalókkal együtt pedig 38 százaléka halt meg, a mi aránylag nem sok. A kis gyermekek leginkább augusztusban, az öregek mártiusban, a férfiak majusban, a nők júniusban halnak legtöbben. — Az Akademia stat. bizottsága rovatos táblázatokat küldött széta lelkészekhez s különféle intézetekhez, egy új népszámlálás kieszközölésére; határnapul jövő mártius utolsója van kitűzve. — Henszlmán Imre a csucsicsves (góth) építészetéről értekezvén bebizonyítja, hogy ez építészetet francziának s nem németnek vagy góthnak kell nevezni, miután ez építészet kiindul pontjával a saint-denis apátság templom tekintendő, mely 1144. táján szenteltetett fel. Bizonyos, hogy a franczia legrégebbi góthépületek öregebbek, mint az e stílus német épületek.

+ (Az irói segélypénztár.) Multkor említettük, hogy Tóth Lőrincz, mint ki az irói segélypénztár kezelésével volt annak idejében megbízva, s a nála volt pénzarrendőség által tőle elkoboztatott, — kérdést intézett ez ügyben a m. kir. helytartósághoz. Most Tóth Lőrincz közlése azon levelet, mit tudakozódása folytán a helytartótanács elnöksége hozzá intézett, ebből megértettük, hogy a fennebbi célra szánt összegek a budai orsz. főpénztárnál voltak 1858. évtől fogva, letétképeni kezelést végett, s hogy azok a helytartótanács elnökségénél, a pénz kezelésével megbízott választmány által kiállított nyugta mellett átvehetők. A pénz körül csupán azon módosítás történt, hogy belőle 1590 ft államkölcsökötvénynyé lőn átváltoztatva, a többi 291 ft 51 kr készpénzben vehető át. — Azon körülmény, hogy e pénz ismét visszaadott, nyilvános jele annak, hogy többé az irói segélypénztár megalapításának misem áll utjában, most már tehát nincs egyéb hátra, mint gyors cselekvéshez fogni. Vajjon az Akademia, vagy a Kisfaludy-társaság, melyekhez ez ügy legilletékesebben tartoznék, mért késik még mindig annak felkarolásával?

b. — (A pesti jótékony egylet) a dec. 30-tól jövő jan. 26-ig terjedő négy hétre 212 szegény számára 573 ft 20 krt utalványozott. Az egylet köztintézetében 19 egyéb munkára nem alkalmas egyén foglalkozik.

+ (Jankovich György), a kunok és jászok főkapitánya, népszerűségi tapaszta, megígérte, hogy állásáról önként le fog lépni.

+ (B. Bémer László) f. hó 24-én fővárosunkba érkezett.

+ (A magyar k. helytartótanács szervezetének) legfelsőbb megerősítése, mint a „Sürgöny“-ben olvassuk, már leérkezett, s főbb hivatalnokainak kinevezését a „Wiener Ztg.“-ban legközelebb várhatjuk. Ugyane lap írja, hogy a vallási és tanulmányi alap kezelése ismét a helytartótanácsra ruházott át.

+ (Az országos Széchenyi-emlékre), az akadémiai pénztárnok kimutatása szerint, már nála közel nyolczadfélezer forint gyűlt össze.

b. — (Adakozás.) Rottenbiller Lipót, pesti polgármester, a Josefimum-árva-intézet alapjához 50 ftot, a városi szegény alaphoz 50 ftot s a Főherceg Albrecht alapítványhoz, szűkölködő iparosok segélyezésére szintén 50 ftot adott, karácsonyi ajándéknak.

+ (A Szigligeti nővérek), mint a „Hölgyfutár“ írja, jövő hó közepén Kolozsvárott fognak föllépni, onnan pedig január végével Egerbe utazandnak.

b. — (Magyar színészek Budán.) Molnár magyar színigazgató a mult nyáron mindent elkövetett, de nem tudta kivinni, hogy megengedték volna neki Budán magyar előadásokat rendezni. Okt. 20-ka óta ismét folyamodott, de mai napig sem kapott választ. — Bizony ez — legalább is furcsa dolog.

+ (Ifj. Szabó József, budai műasztalos,) ki jelenleg a muzeumi Széchenyi-termet készíti, s ki 1848-ban a redouttermet országgyűlési helyiséggé változtatta, ajánkozott, hogy néhány iparostársával együtt elvállalja a pesti országgyűlési ideiglenes helyiség elkészítését, a kiállítás költségen kívül minden haszon és jutalom nélkül.

b. — (A pozsonyi német hivatalos újság), a „Pressburger Zeitung“ a budai magyar helytartóság rendelete folytán megszűnik hivatalos lap lenni ez év végével.

+ (Az izraelita „testvéri ünnepélyen“), mely f. hó 19-én este a pesti izraeliták által rendeztetett, az irodalom, a főúrirend s az ifjuság szép számmal volt képviselve. Jelen voltak többek közt: Török Pál superintendens, mint elnök; Besze János, Ballagi Mór, Jókai Mór, gr. Károlyi Gyula, Wenzel Gusztáv, Arányi, Lányi, Feleki, Lendvai, Tóth Kálmán, Szegfi Mór stb. Igen szép, hazafias és a testvérisülés szellemétől ihletett felköszöntések mondtak e kedélyes lakomán. A Petőfi-szoborra tetemes összegig aláírások is történtek. A vendégek csak reggel felé oszlottak szét, miután a „Szózat“-ot elénekelték. Másnap este pedig az izraelita imaházban, a fennebbi testvéri ünnepre vonatkozó ünnepélyes istentisztelet tartatott, mely alkalommal az imaház megtelt a főváros minden rendű és rangú lakosaival. Az istentisztelet azzal végződött, hogy egy nemzeti zászló alatt a „Szózat“-ot az ezrekre menő tömeg elénekelték.

— Szepesmegyéből, a középponti Kárpátok tövéből Kézsmárkról írják dec. 10-ről: Dec. 8-a nagy nap volt reánk nézve, nálunk is feltűzetett a lobogó! Feltűzetése előtti napon, a helybeli tanuló ifjuság egy akarattal és lélekkel elhatározta, ezen nagy nap emlékéért, egy ünnepélyes menet által megörökíteni. Ez okból, rögtön aláírási iv bocsátatott ki, melyen egy pár forint gyűlt be, mihez még iskolánk nemeslelkű igazgatója, az ifjuság hű pásztora, Stenczel Hugo ur szíves adakozása is járult; — örökdjék még soká a tisztes agg az ifjuság erénye fölött, s neveljen azokból, mind a hazának, mind a vallásnak buzgó és nemeslelkű polgárokat, tisztelt neje s Nendtvich kisasszonyok, nemzeti lobogókat voltak kegyesek számukra készíteni. Dec. 8-án d. e. 10 óraker egybegyűlt a tanuló ifjuság, a kollegium egyik tantermébe. 11 óraker elérkeztek a zenészek, s az ünnepélyes menet nagy örömmel megkezdődék. Azonban követték ezen példabeszédet: „Sirva vigad a magyar!“ azért a nemzeti lobogók közé, egy Széchenyi-gyászlobogót is tűztek. Elöl három tanuló vitte a lobogókat. Ezek után a zenészek, s ezeket követte a tanári kar s a tanuló ifjuság. A menet a kollegiumból a városba volt intézve, hol a polgárok által éljenzésekkel fogadtatott. A sereg a városháza előtt állapodék meg. Nemsokára feltűzetett a városiak nemzeti lobogója, mire nagy éljenzés támadt. Ekkor a zene elhallgatott, s a sereg nagy lelkesüléssel, Vörösmarty, „Szózat“-át éneklé el, ennek végével a zene megszólamlott, a sereg megfordult s visszament a kollegiumba. Itt a tömeg ismét a „Szózat“-ot, ezután Kölcsey „Hymnus“-át éneklé el. A lobogók közül egyik feltűzetett a kollegiumra, mely még most is ott leng. Innét a polgárok szétszórtak, s a tanuló ifjuság, több más fiatalokkal együtt, a Tököly-féle várig, adakozóval, lement. Itt elosztották s mindenki szállítására siettek. — A nemes adakozások rögtön szóval megköszöntettek, azonban nem tartották elégségesnek, hanem a haza nemeslelkű fiai s leányai éjizenével tiszteltettek meg. — Körünkben jelenleg magyar színésztársulat működik, Györfy Antal igazgatása alatt, az egyesek nemes buzgalma méltánylandó. Mindenek felett a férfiak közül: Benedek és Páli; a hölgyek közül: Györfyné és Páliné, érdemelnek kitüntetés. Dec. 9-én vasárnap szemtanui voltunk Liszka József és Lam Hermann urak fölléptének, kik is a színésztársulat iránti sziveségből léptek fel, jeles eredménnyel. — T.

b. — (A pesti cs. kir. orsz. törv. elnöke) lovag Komers Emánuel ur dec. 18-án vett bucsut hivatal karától.

— (Adakozás.) Táncsics Mihály családja számára beküldött e lapok szerkesztőségéhez: Pestről Paulay Irma k. a. 1 db. cs. aranyat. — Szászvárosról P. Pap Adám gymn. tanító ur által többen 28 ftot 40 krt. Ez összegek a nevezett családnak átadattak.

b.— (A szerencsés felső kabát.) Midőn a francia császárné legközelebb Angliában Manchester várost meglátogató, a tisztelgésére összesereglettek közül Chodwik Dávid észrevette, hogy a föld nedves, gyorsan leránta tehát felső kabátját s azt a hintóból kilépő császárné elé dobta, nehogy annak lábai a nedves földtől áthüljenek. A császárné egy mosolylyal jutalmazta e készséget. — Chodwik e kabátját többé nem viseli, hanem elteszi emlékül, míg idővel tán valamely muzeumba beszállásolhatja. Chodwik boldog.

+ (Mérgezés szivarral.) A mantuai helyőrségből közelebb több katona egyszerre megbetegedett, s közülök néhány meg is halt. A dolog vizsgálat alá került s kitűnt, hogy ők egy szivarosboltban szivarokat vásároltak szekek meg lettek volna mérgezve. Ezen esemény azonban, melyről a „Fremdenblattot“ értesítik, még bebizonyításra vár.

b.— (A konkordatum reviziója) egyelőre csak a magyarországi primást illető jogokra fogna szorítkozni s ezeket, hir szerint, még a magyar országgyűlés összejövetele előtt helyre akarják állítani.

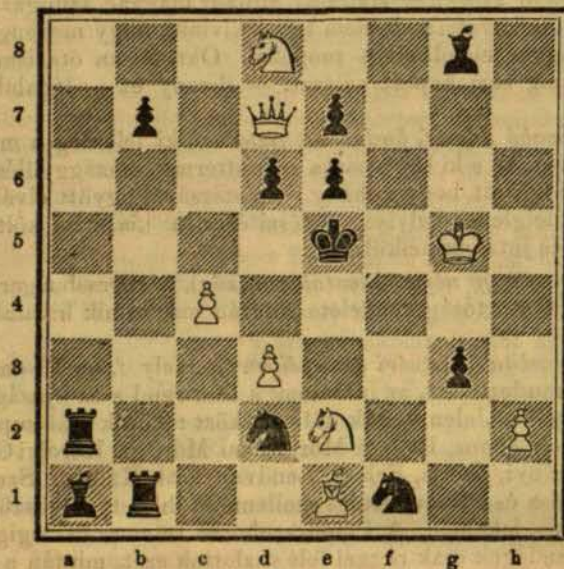
b.— (Kompromittálás.) Török-Szt.-Miklóson egy törvénytörési hivatalnoknak macskazenét adtak. A megtisztelt az ablakon kilőtt, a tisztelgők közül pedig valaki vissza az ablakon belélt. Sebesülés nem történt. Kár volt a lövöldöző uraknak ennyire kompromittálni magukat; most mindenki tudja, hogy egyik sem tud lőni.

+ (Halálozások.) Somogyból értesülünk, hogy sárdi Somsich József, életének 74-ik évében, korgyengeségben elhunyt. Egész könyvtárát a magyar Akademiának hagyta. — Zalából írják, hogy Csillagh Lajos, Zalamegyének volt első alispánja, 73. évében szintén elköltözött az élők sorából. Áldás hamvaikra!

SAKKJÁTÉK.

53. sz. feladvány. — Bayer Konrádtól (Olmützben).

Sötét.

Világos.

Világos indul s 5-ik lépésre matot mond.

A „La Régence“ párisi sakk-lap f. évi szeptemberi folyama jelentést hoz azon feladvány-versenyéről, melyre az említett lap tüzte ki a díjat. A pályázók négy-négy feladványt tartoztak beküldeni. Tizenhatsz pályázó között Bayer Konrad a híres feladvány-költő nyerte el a pályakoszort 9 feladvánnyal, melyek közül egyet jelen számunkban mutatványul hozunk. A második díjat, 18 feladványáért, a „Lillei névtelen“ kapta. E verseny bennünket közelebből azért érdekelt, mert benne Magyarország is képviselve volt s nem minden dicsőség nélkül. Weisz A. J. tanár ur Budáról 5 feladványt küldött be, s feladványai szavazatot s dicséretet kaptak. E dicséretet nyert feladványok egyik legszebbikével jövő évfolyamunkat szándékozunk megnyitni.

A 48. számú feladvány megfejtése.

(Weisz A. J. tanártól.)

Világos.

Sötét.

- 1) Fd4 — f6 + ... g7 — f6:
- 2) Bf4 — c4 . . . . . tetszés szerint.
- 3) Bb7 — d7: + ... tetszés szerint.
- 4) Hc5 — b7 vagy e6: +

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Lessen: Báró Meszéna István. — Új-Becsén: Cselkó György. — Bodrog-Keresztúron: Skvór Antal. — Török-Szent-Miklóson: Frankl A. — Debreczenben: Sperber F. — Maros-Vásárhelyt: Dósa Gábor. — Kis-Kürtösn: Csemiczky Károly. — T-Füreden: Nánády Gyula. — B-Ujváros: Kovács Lajos. — Simongáthon: ifj. Tóth János. — Győrött: Rózsa Elek. — Parabutyban: Rothfeld József. — Jánosiban: Keszler István. — M-Szigeten: Wallerstein Bernát.

Színházi napló.

Péntek, dec. 21. „Dinorah, vagy: a ploermeli bucsu.“ Vig opera 3 felv. Zenéje Meyerbeer-től. Alkalmat veszünk magunknak ezuttal, a belépti jegyekre vonatkozólag egy pár megjegyzést tenni. A jelenlegi ideiglenes igazgatóság jónak látta, a belépti jegyeket naponként újból nyomtatni. Ez intézkedést annál kevésbé helyeselhetjük, mert kettős hátrány ered belőle. Első az, hogy ezen újdivatu jegyek rendkívül könnyen hamisíthatók, úgy hogy akármelyik suszterinas, hacsak egy kis ügyességgel bír, akármennyit készíthet naponként. A ki ezt kétségbevonja, kérdezze meg színházunknál a jegykeselőket, ők bizonyosságot tehetnek róla, hogy ily hamisítás naponként fordul elő, a mi ezelőtt nem történt. A másik hátrány abban áll, hogy e jegyek nyomtatása naponként 5—6 ftba kerül, tehát egy év alatt csupán ez egyrendbeli kiadás mintegy 2000 ftot vesz igénybe; holott a régi jegyek aránytalanul kevesebbe kerültek, s öt-hat évig is eltartottak; emellett pedig nem is lehetett azokat oly könnyen utáncsinálni, mint a mostaniakat. E tekintetben tehát azt mondjuk: hogy csak maradjunk a régi mellett.

Szombat, dec. 22. A színház zárva volt.

Vasárnap, dec. 23. A nemzeti színház nyugdíjintézete javára: Zenészet, ének- és szavalati akadémia.

Hétfő, dec. 24. és

Kedd, dec. 25. A színház zárva volt.

Szerda, dec. 26. „A vénbakancsos és fia a huszár.“ Eredeti népszínmű 3 szakaszban. Irta Szigeti József.

Csütörtök, dec. 27. Vrabely Szerafina k. a., zongoraművész nő hangversenye. Ezt megelőzi: „Becsületzó.“ Eredeti vigjáték 1 felv. Irta Szigeti.

Szerkesztői mondanivaló.

5436. Debreczen. E. K. H. Nem kaptunk semmit, nem is fogjuk közölni.

5437. Nyíregyház. T. T. Ha az illető termény piaci árát megkaphatjuk, szívesen közöljük azt is.

5438. Munkács. L. T. Köszönettel vettük a közlést. Egy időre el vagyunk e tárgygyal látva. Később ismét szívesen vesszük a folytatást.

5439. Galsa. S. L. A zeneirodalom nevezetesebb termékeit koronként szintén közöljük „Irodalom és művészet“ rovatunkban. Bővebb ismertetéseket s általában hosszabb zeneirodalmi cikkeket a „Zenészet lapok“ hoznak.

5440. Félégyháza. P. F. A Petőfi születési helyéről szóló újabb adatok igen érdekesek, de mielőtt teljes hitelt adhatnánk nekik, szükség volna előbb ama kis-körösi hiteles keresztlevelet megcáfolni, melyről a V. U. 1857 évi 1. számában tesz említést az ottani ev. lelkész, t. Sárkány János ur. Vagy pedig szíveskedjék ön nekünk amaz állítólagos kecskeméti keresztlevelet megküldeni. Erős alapel nélkül ne építünk új házat.

5441. Sz.-Ujlak. K. Cs. J. Ama bécsi lap czáfolata most későn érkeznek s megfelleltünk rá annak idejében a P. U.-ban.

5442. Losonc. K. I. Ha ön az arcképet netán bírja, szíveskedjék azt nekünk használat végett átkölesőzni. Eddig hozzá nem férhettünk.

5443. A thalmudi Messias. A mellékletet átadtuk. A versekre nézve még most nem szólhatunk; általában a közelebbi hetekben oly özöne jött ránk a verses munkáknak, miket leginkább a jelenlegi politikai viszonyok hoztak életre, hogy külön hivatalt kellene tartanunk azok regisztrálására. Megnyugtatóan annyit, hogy a közölhetők a jövő év folyamán fognak világot látni.

5444. Sárospatak. Dr. S. J. Vettük a cikket. Ohajtása szerint intézkedtünk. A fennmaradt 27 ft. indul.

5445. Gaesi gyár és var. A képre nézve több szabatossgot ohajtottunk volna. Farnatszónk talán eligazodik rajta.

5446. N.-Szeben. K. J. Aufruf. Higyje el ön, hogy nem jobb ez az előbbinél. Ebben legalább jó nyelv és verselés van, habár nem képes is minden részletben hiven adni vissza az eredeti értelmét. Eddig már 9 nyelven bírjuk a Szózatot.

5447. Pest. B. G. A régiség igen érdekes — az a kérdés, nem jelent-e meg már valahol?

5448. Nánás. B. P. L. Vettük a folytatást. A lap indul.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetnap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	☾ Hold-kelet nyug.			
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.		
December — Január (1861)			Dec. (6)		Tebet				
30 Vasár.	6 Dávid kir.	6 Dávid	18 B30	Seb.	7 47	4 18	17	7 14	9 17
31 Hétfő	Szilveszter p.	Szilvesz.	19 Bonifác		7 47	4 19	18	8 33	9 42
1 Kedd	Kis Karács.	Ujév n.	20,		7 48	4 19	19	9 31	10 5
2 Szerda	Makar. Ábel	Béla	21 Juliana		7 48	4 20	20	11 11	10 25
3 Csütörtök	Genoveva sz.	Dániel	22 Anastasia		7 48	4 22	21	*	10 45
4 Péntek	Titus püsp.	Izabella	23 10 vért.		7 48	4 23	22	0 29	11 7
5 Szomb.	Telesfor p.	Simon S.	24 Kar. b. v.		7 47	4 24	23 Sab.	1 49	11 32

Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 4-én 3 óra 20 perczkor reggel.

TARTALOM.

Aradi Lippert József (arckép). — Bucsuztató az 1860-ik év fölött. János Gusztáv — Egy női szó. Jókai Mór. — Bajmóc (képpel). Lupa Péter. — Hófergeteg a hegyek közt (képpel). — Színek és képző-művészetek (vége). Hencs és Bergh. — Bűngészet az élet és tudomány mezéjén (vége). Kodács László. — Tárház: Az 1860. év végén. P. A. — Kakas Márton levelei CXXXV. — Adatok Petőfi halálához XXI.—XXIII. — Markó Károly örökítése. — A magyar Akadémia palotája. — Szechenyi-emlékszobor. — Irodalom és művészet. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert: (lak. magyar-utca)

